

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT
2018

Att bli en tänkande läsare

En studie om folkbibliotekariers arbete kring bokcirklar med barn i
åldersgruppen 9-12 år

Lavina Savnäs

© Lavina Savnäs
Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Att bli en tänkande läsare - En studie om folkbibliotekariers arbete kring bokcirklar med barn i åldersgruppen 9-12 år

Engelsk titel: To Become a Reflective Reader - A study of public librarians work with book clubs for children aged 9-12 years

Författare: Lavina Savnäs

Färdigställt: 2018

Handledare: Sirpa Bark & Katarina Michnik

Abstract: The aim of this bachelor's thesis is to examine how public librarians inspire children aged 9-12 years through book clubs. The study is based on five semi-structured phone interviews with leaders of book clubs. I made a qualitative content analysis of the interviews. In the interviews we focused on how they planned, performed their work, possibilities they could see, and finally challenges to be considered. This was later analysed from the perspective of Chambers theory of the reading circle, which he presents in his study *Tell me : children, reading and talk*. This theory shows the process of how children, with the adult's support, can choose, read and react to literature.

My conclusions based on the study are that the public librarians want the children's experience of the book club to be fun and not remind them of school. It's a place where they can meet others and discuss literature they've been reading.

Nyckelord: barn, bokcirklar, folkbibliotek, folkbibliotekarier, läsfrämjande, läsning

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1. Problemformulering	5
1.2. Syfte och frågeställningar	6
1.3. Avgränsning	6
1.4. Definitioner av begrepp	7
2. Litteraturgenomgång	8
2.1. Bokcirklar	8
2.2. Att samtala om böcker	9
2.3. Barns läsning och läsfrämjande insatser	10
2.4. Kerstin Rydbeck och läsargemenskaperna	10
2.5. Barns läsförmåga - ett samhällsintresse	12
2.6. Sammanfattande lärdomar utifrån litteraturgenomgång	14
3. Modell av Chambers - Läsandets cirkel	16
3.1. Aidan Chambers Läsandets cirkel	16
3.1.1. Hur Chambers modell tillämpas i uppsatsen:	18
4. Metod	19
4.1. Datainsamlingsmetod	19
4.1.1. Semistrukturerad telefonintervju	19
4.1.2. Utformning av intervjuguide	20
4.1.3. Urval av respondenter	20
4.1.4. Beskrivning av respondenter	20
4.1.5. Genomförande av intervju	21
4.1.6. Forskningsetiska överväganden	22
4.2. Kvalitativ innehållsanalys	23
5. Presentation av resultat och analys	24
5.1. Resultat och analys	24
5.1.1. Tema 1 - Arbetssätt	24
5.1.2. Tema 2 - Möjligheter	27
5.1.3. Tema 3 - Utmaningar	28
6. Avslutande diskussion	30
6.1. Intervjuresultat	30
6.2. Reflektioner utifrån den genomförda studien	33
6.3. Förslag till fortsatt forskning	35
7. Slutsats	36
7.1. Arbetssätt	36
7.2. Möjligheter	37

7.3. Utmaningar	37
7.4. Avslutande reflektion	38
Källförteckning	39
Bilaga 1	
Bilaga 2	

1. Inledning

När barn uppnått skolåldern blir det allt mer relevantt att självständigt använda böcker och på egen hand kunna läsa texterna. En del barn är redan bekanta med böcker och dess texter när de börjar skolan, dock har inte alla samma förutsättningar eller uppväxt i familjer som har goda läsvanor.

Bibliotekslagen i Sverige innehåller 18 paragrafer, varav fyra är riktade mot just folkbiblioteken. Folkbiblioteken ska bland annat “särskilt främja till läsning och tillgång till litteratur” (SFS 2013:801, 7§), vilket är ett av de viktigaste uppdragen folkbiblioteken har i samhället; att främja barns läslust. Detta innebär att folkbiblioteken ska arbeta för att utveckla barnens språk och inspirera till läsning. Folkbiblioteken har även ett annat viktigt uppdrag riktat mot barn och ungdomar; att utifrån deras behov och förutsättningar erbjuda litteratur (SFS 2013:801, 8§). Paragraferna som är riktade mot folkbiblioteken lyder:

6 § Varje kommun ska ha folkbibliotek. Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov.

Folkbibliotekens utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet.

7 § Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur.

Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.

8 § Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.

9 § På folkbiblioteken ska allmänheten avgiftsfritt få låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur under en viss tid oavsett publiceringsform.

Första stycket hindrar inte att folkbiblioteken tar ut

1. ersättning för kostnader för porto, fotokopiering och andra liknande tjänster, och
2. avgift för de fall låntagare inte inom avtalad tid lämnar tillbaka det som de har lånat. (SFS 2013:801).

Biblioteksverksamheten är i huvudsak avgiftsfri och välkomnar alla människor. År 2013 förnyades bibliotekslagen och med det förstärktes bibliotekets uppgift som läsfrämjande verksamhet för barn. Biblioteket har en lång tradition av utlåning av barnböcker, författarbesök, kulturinslag, sagostunder och bokcirklar. Folkbibliotekarierna är en av flera professioner som ska verka för barns utbildning och förbättrade läsvanor. Bibliotekets uppdrag kan bli det viktigaste och den mest givande insatsen för barn i regeringens åtgärdsprogram. Folkbibliotekarierna kan bidra till läslust med sin specifika kompetens, men på vilket sätt?

Statens betänkande SOU 2018:57 har titeln “Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället” och har förslag på hur olika delar av samhället som arbetar med eller umgås med barn kan lyfta barnens intresse för läsning. Svenska barns läsförståelse har sedan 2012 ökat. Vid mätningen 2016 var svenska barns resultat för läsförståelse åter över snittet i jämförelse med OECD-länderna. Resultaten från undersökningen 2012 lade grunden till flera omfattande läsfrämjande projekt och regeringen beslutade att ta fram ett handlingsprogram för att säkerställa att kommande årskullar får en läsfrämjande uppväxt. Biblioteket är den viktigaste

delen av samhället som erbjuder barn läsfrämjande aktiviteter utanför skoltid och bibliotekslagen reviderades 2013 där denna unika position manifesteras (SOU 2018:57). Bibliotekets roll i samhället borde fungera som en unik resurs för läsfrämjande verksamhet för barn, men barn under 18 år som lånar böcker själva är endast ungefär en fjärdedel, enligt Kungliga biblioteket (KB) (2018).

Att kunna läsa ses som en demokratisk rättighet och utifrån det bör socioekonomiskt utsatta grupper, killar i allmänhet och i synnerhet, tilldelas mer resurser för att öka läsandet. Ungdomar är en grupp som minskat sitt läsande, varför är inte helt klarlagt. Ungdomar slutar läsa om texten inte är intressant, läsning som förknippas med skola upplevs som ett prestationskrav och är inte lustfyllt (SOU 2018:57). Denna uppsats är en studie om folkbibliotekariers arbete kring bokcirklar med barn i åldersgruppen 9-12 år och har utförts för att få en djupare inblick i folkbibliotekariernas arbete.

1.1. Problemformulering

Det här är en kandidatuppsats i Biblioteks- och Informationsvetenskap, skriven på Högskolan i Borås. Många av Sveriges folkbibliotekariers har examinerats på just denna utbildning och har goda kunskaper, exempelvis kunskapsorganisation och litteratursökning. Besökare som letar efter en bok i biblioteket kan få god hjälp av folkbibliotekarien. Folkbibliotekarien har kompetens för att vägleda besökaren bland litteratur och andra medier som biblioteket tillhandahåller för utlåning. Den förnyade bibliotekslagen 2013 (SFS 2013:801) understryker att barn är en prioriterad målgrupp och understryker även bibliotekets uppgift som läsfrämjande verksamhet för barn. Bokcirklar är en del av bibliotekets utbud av läsfrämjande aktiviteter och efterfrågan kan komma att öka eftersom bokcirklar i sig är läsfrämjande.

Statens kulturråd beskriver "läsfrämjande" som en aktivitet med ett bestämt ändamål. Syftet med läsfrämjande aktiviteter är att öppna vägar till litteraturen för de som inte är vana läsare eller för de som har någon form av läs- och skrivsvårighet (Andersson & Statens kulturråd, 2015). I anknytning till ett utarbetande av en nationell handlingsplan för läsfrämjande aktiviteter har Kulturrådet definierat begreppet "läsfrämjande". Det beskrivs med nedanstående punkter:

- göra läsare av läskunniga
- öppna vägar till litteraturen för den som inte läser
- öka tillgången till en mångfald av litteratur på olika språk och i olika format för läsare i alla åldrar
- ge fler möjlighet till en konstnärlig upplevelse genom litteratur
- ta bort hinder för läsning, bredda en repertoar och stärka läsarens självförtroende och läsidentitet (Andersson & Statens kulturråd, 2015, s. 11).

Utredningen kommer även fram till att vuxna är viktiga förebilder, samt att talböcker, punktskrift och andra resurser ska tillhandahållas till personer som har behov det (SOU 2018:57). Föräldrar ska uppmuntras till att läsa för sina barn, högläsning i biblioteket anses även viktigt. Läsande förebilder; att barn ser vuxna som läser, gör att de kan föreställa sig själva som läsare. Läsdelegationen menar att läsning är en språklig aktivitet med huvudmomenten avkodning och språkförståelse. Detta definieras på följande sätt:

“*Avkodning* innebär att man kan identifiera eller känna igen bokstäver och skrivna ord och *språkförståelse* är resultatet av tolkningen av språkliga meddelanden.

En god läsfärdighet förutsätter att *båda* dessa moment fungerar väl. Därför brukar också formeln *avkodning* × *språkförståelse* användas om läsning, det vill säga *avkodning gånger språkförståelse*. Det innebär att om avkodningsfärdigheten eller språkförståelsen saknas blir resultaten ingen läsning” (SOU 2018:57, s. 31).

Barns upplevelse av den självständiga läsningen påverkas av hur det vuxna stödet är utformat. På folkbiblioteket är det folkbibliotekariens ansvar att se till att barn på ett eller annat sätt har möjlighet att vara delaktiga i läsfrämjande aktiviteter, i detta fall bokcirkeln (SOU 2018:57). Utifrån min egen förståelse har folkbibliotekarien stor påverkan på barnens läsutveckling och när det handlar om bokcirkeln är det avgörande hur hon väljer att lägga upp den och hur väl barnen känner sig inkluderade. Det är intressant att låta studien fokusera på bokcirklar, för barn i åldern 9-12 år, ur folkbibliotekariens perspektiv eftersom resultatet av folkbibliotekariens insatser föregås av en arbetsinsats och tid som avgör ifall barnen upplever bokcirkeln som en lyckad aktivitet. Hur folkbibliotekarien utformar en läsfrämjande bokcirkel för barn och hur barnen görs delaktiga, eller till och med till reflekterande huvudpersoner behöver synliggöras.

Som redan nämnts har folkbiblioteken ett viktigt uppdrag, inte minst för barns språkutveckling. För att arbeta med att främja barns läslust arrangerar folkbiblioteket olika aktiviteter för att på olika sätt ge barnen verktyg för både läs- och språkutveckling. Ett läsfrämjande verktyg som kan användas är bokcirklar. Barnen har i bokcirklar möjlighet att träffa andra läsare inom sin egen åldersgrupp där de kan ge uttryck för sina egna åsikter kring böckerna som lästs. Bokcirklar kan vara ett fungerande läsfrämjande verktyg beroende på hur väl utformade dessa är, vilket är inom folkbibliotekariens ansvarsområde (SOU 2018:57).

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att få ökad förståelse för hur folkbibliotekarier beskriver bokcirkeln som ett läsfrämjande verktyg. Fokus för uppsatsen ligger på bokcirklar för barn i åldersgruppen 9-12 år. För att få djupare förståelse för hur folkbibliotekarier arbetar med bokcirklar för barn i den nämnda åldersgruppen har följande forskningsfrågor fastställts:

- Hur beskriver studiens folkbibliotekarier sitt arbete kring bokcirklar?
- Vilka möjligheter ser studiens folkbibliotekarier med bokcirklar som ett läsfrämjande verktyg?
- Vilka utmaningar ser studiens folkbibliotekarier med bokcirklar som ett läsfrämjande verktyg?

1.3. Avgränsning

Uppsatsens fokus riktas mot hur folkbibliotekarier arbetar och tänker kring bokcirklar för barn. Folkbibliotekarien ansvarar för att planera och genomföra det läsfrämjande projektet som skapar upplevelsen av bokcirkeln, vilket är avgörande för om barnen kommer att vara intresserade av att fortsätta delta. Därför är det intressant att ta upp frågan ur

folkbibliotekariens perspektiv, av den anledningen att folkbibliotekarien har stort inflytande på barnens läsutveckling - för de barn bibliotekarien kommer i kontakt med.

1.4. Definitioner av begrepp

I min studie definieras begreppet bokcirkel som en plats där deltagare kan samlas för att diskutera litteratur de tagit del av. Det kan antingen vara litteratur som de gemensamt kommit överens om att läsa till mötet eller litteratur de själva valt att läsa på egen hand.

Läsfrämjande är ett väldigt brett begrepp och därför används den svenska statens kulturråds definition, som definierar att läsfrämjande verksamhet är en aktivitet med ett bestämt ändamål (Andersson & Statens kulturråd, 2015). Som beskrivs i *1.1. Problemformulering* avser läsfrämjande aktiviteter på bibliotek att ge vana läsare tillgång till litteraturen alternativt hjälpa personer med någon form av läs- och skrivsvårighet att hitta sin väg till läsning. Läsfrämjande verktyg är de aktiviteter folkbibliotekarier kan använda för att främja barns läsning.

2. Litteraturgenomgång

Detta kapitel presenterar litteratur som är relevant för forskningsområdet bokcirklar. Litteraturgenomgången ger en djupare förståelse för uppsatsens kärnområde. Genomgången presenteras i fyra delar och inleds med en presentation av bokcirklar, vilket är centralt i uppsatsen. Vidare följer en presentation om boksamtal, vilket är en viktig uppgift för uppsatsens respondenter; folkbibliotekarierna. Litteraturgenomgången ger även en djupare förståelse för barns läsning och läsfrämjande insatser. En historisk genomgång av den långa traditionen av läsning i bokcirklar som funnits i Sverige sedan mer än ett sekel tillbaka i tiden, presenteras utifrån Kerstin Rydbecks forskning. Sist i detta kapitel presenteras barns läsförmåga som ett samhällsintresse utifrån en jämförelse av olika undersökningar av barns läsförmåga.

2.1. Bokcirklar

Nina Frid (2012) diskuterar varför det är viktigt att arbeta med bokcirklar på biblioteket och varför dessa cirklar inte endast bör vara välkomnande för personer som redan är läsvana, utan även personer som anses som "lässvaga". Hon poängterar att biblioteket har ett läsfrämjande uppdrag (se avsnitt 1.2), och menar att en bokcirkel är en fungerande metod att använda sig av för att sätta boksamtal i fokus. Vidare argumenterar Frid för att bokcirklar bör ges en högre prioritet, vilket kommer att leda till att dessa påverkar det övriga läsfrämjande arbetet på biblioteket. Denna ståndpunkt understryks när hon skriver "Bokcirkeln synliggör kärnan i bibliotekets verksamhet" (s. 86). Frid anser att det är osäkert att läsvana personer inte skulle vara i behov av handledning och menar att de förmodligen söker sig till bokcirklar just för att få en form av vägledning i sitt läsande. En bokcirkel är även ett sätt att finna ny bekantskap. Frid framhåller även att det är betydelsefullt i bibliotekets bokcirklar hur alla är välkomna att delta, vilket ger möjlighet till att fler röster blir hörda under bokcirkelns gång. Alla deltagare har unika upplevelser av litteraturen de läst och kan ta del av varandras läsupplevelse, vilket gör det möjligt för deltagarnas infallsvinklar, åsikter och erfarenheter att mötas. Frid betonar att de delade åsikterna kring en läst bok gestaltar ännu ett viktigt uppdrag biblioteket har, att främja en demokrati. Alla har rätt att föra fram sin egen åsikt och få den bemött eller bekräftad.

Frid (2012) menar att bokcirklar uppfyller ett viktigt syfte på biblioteket. Inte bara för att låta de skilda värderingarna och erfarenheterna mötas, utan även för att vidga deltagarnas vyer för litteratur och reflektion över vilken roll de önskar i livet och vad för slags samhälle de vill leva i. Utifrån böckernas värld kan läsaren ta ställning till vem hon vill vara.

Chen Lin (2017) har i sin studie kommit fram till liknande slutsatser som Frid (2012); att bokcirkeln har stor betydelse för barn. Resultatet framkom då Chens informanter under en bokcirkels diskussion kunde "utbyta entusiasm, utbyta kopplingar och utbyta frågetecken", som Chen beskriver upplevelsen (s.36). Vuxenstödet ger hjälp, men även uppmuntran till att uttrycka egna tankar och åsikter. Chens studie handlar om hur barn i åldrarna 9-12 år upplever bokcirklar. Hon har samlat in sin empiri genom observationer och fokusgruppsintervjuer med barn. Vidare beskriver Chen hur läsning idag blir allt mer en social aktivitet. Detta styrks av

responsen från hennes informanter då de uttryckte entusiasm över att träffa likasinnade och få möjlighet att både diskutera böcker och dela med sig av sina egna läsupplevelser med varandra.

Bo Andér, Karin Löfdahl, Jan Ristarp, Lars Rydquist & Margareta Törngren (2012) har tillsammans skrivit boken *Är det samma bok vi läst? Om en långlivad bokcirkel* där de berättar om sina erfarenheter de fått genom deras bokcirkel som funnits i 30 år. Bokcirkeln skapades för att deltagarna kände ett starkt behov av att få diskutera sina tankar kring läst litteratur och finna en form av gemenskap, där den enskilde läsarens tolkning av litteratur kunde berikas i olika grad. Andér och övriga deltagare upplever att en cirkel som har en någorlunda jämn könsfördelning har möjlighet att tillägga vidare dimensioner i gruppens diskussioner. Detta förklaras med att genusaspekter ofta bidrar till fler infallsvinklar under diskussionens gång (Andér, et al.). Andér och övriga medlemmar i bokcirkeln lyfter fram att bokcirkeln erbjuder gemenskap och djupare förståelse för litteraturen, vilken är en slutsats som väl stämmer överens med de slutsatser som Frid (2012) och Chen (2017) har kommit fram till i sina forskningsprojekt. För att understryka detta görs följande beskrivning: "Genom samtalen får vi syn på mycket mer i texten än man gör som läsare på egen hand." (Andér, et al., s. 11).

2.2. Att samtala om böcker

Att samtala om böcker man läst är en bra teknik för att väcka intresse hos barn och inspirera till läsning. Det kan antingen ske via en envägskommunikation eller en flervägskommunikation.

Annika Löthagen och Jessica Staaf (2009) tar upp hur viktigt det är att samtala och diskutera den lästa litteraturen med motivationen att det ger nya och förändrade perspektiv. Det är vad som sker när barnen får möjlighet att uttrycka sina egna tankar och åsikter kring boken de läst och lyssna till hur resterande deltagare har uppfattat boken. De framhäver att det är viktigt att de vuxna som leder diskussionen är av en "öppen karaktär", som de uttrycker det, och ställer frågor som får de unga deltagarna att utbyta tankar och funderingar. Löthagen och Staaf hävdar att barnen på detta sätt ökar sin förmåga att kunna reflektera över litteraturen.

Aidan Chambers (2011) har studerat hur läsare påverkas av böcker. Chambers menar att de böcker som inte är omtyckta av läsaren ofta har skapat förvirring under läsningen. Det kan handla om att de inte förstod en viss händelse eller inte relationen mellan karaktärer. Många gånger uppstår frågor som läsarna ställer till varandra, men de kan även dölja sin förvirring med ord som "jag tyckte inte om slutet". När läsare samlas för att samtala om böcker de läst kan de diskutera sina funderingar med varandra och på så sätt bygga upp en förståelse för de svåra bitarna i texten. I likhet med Löthagens och Staafs (2009) slutsatser poängterar även Chambers att barnens förmåga att reflektera över texter de läst utvecklas i samband med diskussioner. Det är under dessa diskussioner som barnen har möjlighet att se mönster som tidigare varit oförståeliga för dem. Chambers beskriver samtal kring litteratur som en form av en gemensam reflektion. Boksamtal är, enligt honom, ett sätt för deltagarna att dela med sig av tankar och känslor som väckts av boken de läst.

2.3. Barns läsning och läsfrämjande insatser

I Amira Sofie Sandins *Barnbibliotek och lässtimulans: delaktighet, förhållningssätt och samarbete* (2011) ligger fokuset helt på barnbibliotek och Sandin går igenom olika metoder som använts i läsfrämjande projekt i Sverige under åren 2001-2010. Hon beskriver att det finns tre förhållningssätt till läsning, vilka kallas pragmatiskt förhållningssätt, traditionalistiskt förhållningssätt och emancipatoriskt förhållningssätt. Dessa förhållningssätt har utgjort grunden i en studie, där målgrupperna barn i skolåldern samt skolbibliotekarier deltagit. Studien utfördes under ledning av Mark Dressman, och studiens resultat sammanfattas och presenteras av Sandin. Ett pragmatiskt förhållningssätt till läsning innebär att vikten läggs på *att* barnet läser, men inte *vad*. Detta förhållningssätt till läsning är praktiskt ur vissa aspekter, exempelvis att barnet läser mycket och ökar sitt ordförråd. Med andra ord ligger inte intresset på att barnet faktiskt förstått vad hon läst. Traditionalistiskt förhållningssätt till läsning handlar om att förmedla kulturarv och att barnen som ingick i projektet skulle genom att lägga märke till olika litterära och estetiska kvaliteter. I studien anpassade sig barnen till förväntningar och arbetssätt, men det frivilliga intresset för läsningen dog då de tolkade läsning på traditionalistiskt förhållningssätt som skolarbete. Sandin beskriver detta förhållningssätt på följande "En traditionalistisk strategi innebar att barnen antog en distanserad hållning till litteratur." (s. 143). I emancipatoriskt förhållningssätt är det meningen att bibliotekarien ska hjälpa barnen att bli både självständiga och kritiska i sin läsning. I studien lät bibliotekarien barnen att välja litteratur de skulle läsa, oavsett genrer, detta för att låta läsningen bli en rolig upplevelse. Till skillnad från det traditionalistiska förhållningssättet tycktes barnen se mycket positivt på emancipatoriskt förhållningssätt till litteraturen - läsningen var mer lustfylld och tolkades inte som en skoluppgift.

2.4. Kerstin Rydbeck och läsargemenskaperna

Kerstins Rydbeck är ett känt namn i den nordiska biblioteksvärlden, inte minst när det kommer till läsning och bokcirkel. Mycket av hennes forskning berör bokcirkel och där har hon kommit fram till att deltagarna i bokcirkelna stärker sitt medvetande samt får insikter om samband i litteratur relaterat till egna livssituationer (Uppsala universitet, 2018).

Rydbeck (2017) är Sveriges expert på bokcirkelns historia. Ämnet historia har ingen central plats i denna uppsats, men behöver nämnas för att understryka den tradition som tog sin början redan på 1820-talet i Sveriges övre samhällsskikt. Verksamheten handlade då inom dessa första läsgrupper om socialt läsande. Läsarnas cirkel omfattas i en genomgång av historiens olika former av sammankomster som innefattar läsning av litteratur, exempelvis skönlitteratur, facklitteratur för utbildning och uppbyggelselitteratur för kyrka, nykterhetsrörelse, fackligt och politiskt engagemang. I mitten av 1800-talet blev det populärt för medelklassen att delta i bildningscirkel, det vill säga bilda studiecirkel. I slutet av 1800-talet startade föreningsverksamheten i Sverige och blev då en verksamhet som var öppen för alla samhällsgrupper. De största organisationerna som enligt tema:

- frikyrkor
- nykterhet
- arbetare
- kvinnorörelsen

Läsandet handlade i bildningscirklar inte om skönlitteratur, utan om deltagarnas önskan om att vara med och ha en roll i den lokala samhällsutvecklingen och för detta behövde de höja sin bildning och därmed status. Själva formen för verksamheten var tänkt för att passa alla. Deltagare som behärskade mekanisk läsning fick därmed hjälp av läraren att bättre förstå hur studiematerialet mer praktiskt kan tillämpas (Rydbeck, 2017). Nykterhetsrörelsen var en stark organisation som arbetade hårt för att öka användning och intresse för skönlitteratur. Deras rekommenderade skönlitteratur skulle ha ett överkomligt pris, det vill säga vara tillgänglig för alla. Nykterhetsrörelsen inrättade även bibliotek och hade läsecirklar under en lärares ledning. Lokala delar av organisationen fick ta del av böckerna via fjärrlån. Oskar Olsson anses vara bokcirkelarnas fader i Sverige och arbetade för de skönlitterära bokcirkelarnas genomslag med start 1902.

“Man kan säga att Oskar Olssons fria bildningsideal och hans studiecirkelmodell bidrog till att förändra folkbildningsarbetet på ett avgörande sätt; från att deltagarna tidigare ofta betraktats som objekt för en verksamhet blev de nu reella subjekt.”
(Rydbeck, 2017, s. 263).

Rydbeck (2017) beskriver studiecirklar som en ganska informell mötesform där grupperna självständigt bestämde vem som skulle vara ledare. 1912 infördes statsbidrag för läsverksamheter, med villkor att gruppen som söker bidrag bildar ett studieförbund. Olsson verkade för självbildningsidealet som innebär att alla människor kan utbilda sig själva och utvecklas under hela livet. Den som läser en bok har själv rätt att tycka precis vad han eller hon vill. Oscar Olsson deltog i dåtidens “SOU” och arbetade för beslutet att ge statliga bidrag till föreningar i form av böcker för att bygga upp lokala bibliotek.

ABF, arbetarnas bildningsförbund bildar ett studieförbund, med bildade ledare. Fredrika Bremer-rörelsen kom ungefär samtidigt till Sverige och anordnade distansstudier med möjlighet för deltagarna att bilda lokala studiegrupper. Utbudet av olika typer av föreningar som diskuterade lästa texter fick stort genomslag.

Bokcirklar har en lång tradition och Rydbeck (2017) har i sitt fortsatta arbete forskat i hur nutida bokcirklar bedriver sitt arbete. Rydbeck har registrerat att antalet deltagare i bokcirklar sjunkit avsevärt mellan 2002 och 2015. Idag finns inte några direkta ekonomiska förtjänster att ta del av som cirkelledare, varför de organiserade cirkelarna kan ha blivit färre.

När Rydbeck (2017) gjorde en undersökning av bokcirklar i Uppsala år 2013 kom hon fram till att 70 procent av det antal bokcirklar som fanns var informella. Med andra ord kan mörkertalet vara väldigt stort. När Rydbeck gjorde en undersökning av antalet bokcirklar 2011 hittade hon 900 bokcirklar på bibliotek och cirka 5500 mer informella.

Under tidsperioder då samhället varit generösa med bidrag till bildningsorganisationer finns även en god överblick över i vilken omfattning svenska folket är registrerade medlemmar. Just nu är medelåldern inom officiella bokklubbar hög och de yngre grupperna tycks inte vilja vara med. Mörkertalet i Uppsala talar för att läsning inte avtagit i praktiken. Informella bokcirklar kan själva bestämma vad de vill läsa, hur ofta och var de ska träffas (Rydbeck, 2017).

Rydbecks *Reading Groups in Swedish Public Libraries* (2016) utgår från en enkätundersökning från 2013. 1000 enkäter skickades ut till olika bibliotek i 290 kommuner. Totalt svarade 259 kommuner och totalt 486 enskilda enkäter besvarades. Rydbeck har nu sammanställt en "statistiskt säkerställd" bild av den typiske deltagaren i bibliotekets bokcirkel. Det är en kvinna som är pensionerad lärare eller sjuksköterska. Deltagaren tycker att biblioteket är viktigt att ha som möteslokal, även om det inte används i övrigt. Några av landets bibliotek lånar ut nyckel till bokcirkel, så att deras möten kan hållas utanför bibliotekets öppettider.

Det tidlösa skälet för att delta i bibliotekets bokcirkel är att umgås genom att diskutera läst litteratur med andra, vilket här blir personligt men inte privat. Den vanligaste typen av böcker är tidlösa böcker om relationer. Populärt är även att läsa de böcker som vunnit litterära utmärkelser, inte minst nobelpriset.

Många bibliotek som har bokcirkel menar i själva verket att det räcker med att tillhandahålla en möteslokal för besökare som självständigt önskar arbeta med en bokcirkel, medan andra bibliotek erbjuder service med både böcker och lokal. Många bibliotek hade även bibliotekarieledda bokcirkel. Bokcirkelverksamheten består till största del av besökare som skulle ha kommit till biblioteket och läst böcker oavsett om det finns eller inte finns någon bokcirkel. Bokcirkel för barn står för 22 procent av verksamheten. Av de kartlagda bokcirkelarna är två procent mansdominerade och sex procent jämställda. Resursfrågor har en klart negativ inverkan på verksamheten. I Älvdalen fanns Sveriges största besöksfrekvens sett till antalet invånare år 2011. När kommunen gjorde ekonomiska nedskärningar lades bokcirkeln ner (Rydbeck, 2016).

2.5 Barns läsförmåga - ett samhällsintresse

Monica Rosén (2012) beskriver hur barns förmåga att kunna läsa och tillägna texten sin uppmärksamhet är mycket viktig då dagens samhälle ställer stora krav på en god läsförmåga. Rosén menar att vi lever i ett informations- och kunskapsintensivt samhälle och att de som har svårigheter för läsning riskerar att fara illa då dessa människor inte har samma möjligheter som vana läsare. Rosén presenterar de undersökningar som gjorts med internationella tvärsnittsstudier på 9-10-åringars läsförmåga gjorda av International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA), där varje undersökning inneburit nya läsprov. Läsproven som presenterats för de deltagande eleverna är utformade för att ge mått på barnens läsförmåga. IEA:s undersökningar har sedan 2001 kallats för Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS). Dessa undersökningsresultat har visat att trots att eleverna haft tillgång till både folk- och skolbibliotek, med litteratur riktad till deras åldersgrupper, har elevers läsförmåga minskat sedan 1990-talet och fram till 2006. Rosén beskriver problemet på följande sätt:

“Nedgången i läsprestationer bland 9- till 10-åringar i Sverige kan till stor del förklaras av förändrade läsvanor med minskat nöjesläsande och mindre intresse för läsning som en följd av ett ökat datoranvändande på fritiden (Rosén, 2012, s. 115).

Linda Gambrell har utifrån forskning inom fältet reading engagement sammanställt sju faktorer som skapar läsmotivation hos elever:

- litteraturens upplevda relevans för det egna livet
- tillgång till ett större läsmaterial
- generöst med tid till läsning
- valfrihet i urvalet
- möjlighet till social interaktion kring det lästa
- möjlighet att framgångsrikt ta sig an krävande texter
- incitament som reflekterar värdet av läsning. (SOU 2018:57, s. 77).

Region Örebro Län (2017) publicerade 2017 genomförande och resultat av ett projekt för att skapa läslust för killar i samarbete med fritidsgårdar: *Läs, bro'! Lyckad läsning för killar*. Projektet var ambitiöst planerat som ett större samverkansprojekt, exempelvis var tanken att flera studieförbund skulle ingå i projektet. Endast ett av studieförbunden hade möjlighet att delta i projektet, men utfallet av detta samarbete berikade arbetet. Örebro Region vill genom sin utvärdering belysa att ambitiösa tankar om projekt ofta behöver revideras i sitt möte med tilltänkta målgrupper och anpassas utifrån de förutsättningar som finns. Bibliotekarier har samarbetat med fritidsledare och bjudit in fritidsledarna till utbildningstillfällen. De bästa delarna av projektet är de insatser som varit möjliga att utföra och även genomförts. De professioner som arbetar inom projektet har *lärt känna varandra* och fått en djupare inblick i varandras verksamheter. Region Örebro har samlat erfarenheter från det praktiska arbetet och fått ökade möjligheter “att tänka rätt” i sin planering för framtida arbete med läsfrämjande insatser för barn.

Högläsning, som är en läsförberedande aktivitet, var en del av projektet som fungerade bra. Högläsningen utfördes av fritidsledarna som fungerade som läsande manliga förebilder för killarna. Killarna kopplade av när de lyssnade på högläsning, mycket på grund av att de inte känner press att prestera själva när de lyssnar till högläsning. Fritidsledaren läste böcker eller kortare texter som killar kunde känna igen sig i eller vara intresserade av och insatsen var mycket uppskattad (Region Örebro Län, 2017).

Högläsning har många fördelar för ovana läsare. Att lyssna till en man som läser är ett sätt för en ung kille att börja tänka på sig själv som läsare. Högläsning ger fördelar då lyssnaren utvecklar sitt språk genom att ta till sig nya formuleringar (Region Örebro Län, 2017).

Utöver texter har killarna även fått tillgång till pysselböcker, spökhistorier och trolleri. Region Örebro Län (2017) vill gärna delge sina erfarenheter för att inspirera andra regioner i Sverige till att arbeta med läsfrämjande projekt. Programmet i Region Örebro fick omvärderas längs resans gång eftersom arbete fungerar bäst om de som deltar känner sig bekväma med arbetsupplägget. Det bästa är ändå det som blir gjort och på så vis föll projektet väl ut.

Alsbjers (2018) berättar i sin blogg om Danmarks tankar och planer för ökad läskunnighet hos barn. Dessa planer påminner väldigt mycket om utgångspunkter som diskuteras i SOU 2018:57. Det hade varit mer intressant läsa en utredning om nordens bästa samlade, redan existerande resurser, som fungerar som läsfrämjande insatser för barn.

Kulturrådet (2018) erbjuder bibliotek att ansöka om bidrag till nya läsfrämjande projekt. Möjligen indikerar detta att det finns ett behov av att hitta "det nya läsfrämjandet". Ett positivt inslag i SOU 2018:57 är att bibliotekarier ska få utbildning i ett så kallat läsfrämjandelyft, men det är något oklart om utredarna inser vilken hög kompetens som kan finnas inom denna grupp "elever" och tillvarata deras möjligheter till kunskapsförmedling. Min uppsats handlar om att undersöka hur några bibliotekarier som arbetar med bokcirklar för barn i åldern 9-12 år utför sin arbetsuppgift - denna fråga är högst relevant.

2.6. Sammanfattande lärdomar utifrån litteraturgenomgång

Författarna som presenteras i 2.1. *Bokcirklar* är eniga om att deltagare i bokcirklar dels får ny bekantskap, dels får ta del av nya reflektioner samt dela med sig av sina egna tankar kring den lästa litteraturen. Frid (2012) betonar hur viktigt det är att bokcirklar finns på bibliotek eftersom de inte bara introducerar demokrati utan även ger deltagarna i bokcirkeln möjligheten till en djupare reflektion kring det de läst. Chen (2017) lägger vikt vid att vuxenstödet är ett hjälpsamt verktyg för barn i bokcirklar då de får den uppmuntran de behöver för att uttrycka sina tankar och åsikter för bokcirkelns deltagare. Andér et al. (2012) presenterar liknande erfarenheter som Frid och Chen, men väljer även att framhålla att en jämn könsfördelning i bokcirkeln öppnar upp möjligheten till diskussion kring genusperspektiv.

Vidare i avsnitt 2.2 *Att samtala om böcker* uppmärksammar Löthagen och Staaf (2009) hur barn får nya och förändrade perspektiv genom att läsa litteratur. De beskriver hur detta sker med hjälp av det vuxna stödet och att den vuxna som leder diskussionen bör göra det med frågor och kommentarer av "öppen karaktär". Denna arbetsmetod ger barnen möjlighet att både få uttrycka sig och lyssna till varandras reflektioner över den lästa boken. Chambers (2011) menar att en läsare som beskriver missnöje över en bok har med stor sannolikhet varit förvirrad under läsningen eller inte förstått vissa delar av texten. Han menar att förvirring under läsningen är något som kan klaras upp genom diskussioner och göra vidare läsning mer intresseväckande.

I avsnitt 2.3. *Barns läsning och läsfrämjande insatser* introducerar Sandin (2011) de olika förhållningssätten som finns till läsning: pragmatiskt, traditionalistiskt samt emancipatoriskt förhållningssätt. Sandin beskriver hur det pragmatiska förhållningssättet inte lägger vikt vid att barnet har förstått vad hon läst, men att det pragmatiska läsandet ändå kan anses meningsfullt, då ordförrådet ökas genom all läsning.

Det traditionalistiska förhållningssättet påminner för mycket om "skolbänken" och resulterar därför i att barnet förlorar intresset för läsning. Det emancipatoriska förhållningssättet tycks, enligt Sandin (2011), vara det som fungerar bäst i längden av de prövade metoderna. Det emancipatoriska förhållningssättet ger barnet möjlighet att läsa vad hon vill, men samtidigt bli en självständig och kritisk läsare.

I avsnitt 2.4 *Kerstin Rydbeck och läsgemenskaperna* presenterar Rydbeck (2017) hur bokcirklar växte fram i Sverige. Läsargemenskaper kan innefatta både skönlitterärt inriktade grupper (bokcirklar) och grupper som liknar vad vi idag tänker på som studieförbund- där avsikten är utbildning av valda ämnen. Av Rydbecks historiska genomgång kan vi dra

slutsatsen att läsargemenskaper låg i tiden i början av 1900-talet och blev en populär umgängesform. Många läsargemenskaper var även bildande och deltagaren hade då möjlighet "att komma upp sig" genom att delta. Olsson verkade för människors tillgång till litteratur, genom att påverka staten beviljades studieförbund bidrag i form av böcker. Lokala bibliotek växte för varje år och människor kunde på så vis få tillgång till litteratur och bli självbildade. Läsargemenskaperna har varit en omfattande folkrörelse.

Utifrån Rydbeck's (2017) nutida forskning är det värt att notera att 22 procent av bibliotekens bokcirklar var för barn. Av 1000 enkäter besvarades endast 486 st, vilket innebär 514 st som inte besvarat enkäten kanske inte har några bokcirklar alls och det hade i så fall dragit ner resultatet. Idag deltar många människor i bokcirklar som de bildat på egen hand. Deltagarna väljer själva hur ofta de vill träffas och hur de vill utforma sin bokcirkel helt efter sina egna behov.

Slutligen i avsnitt 2.5 *Barns läsförmåga - ett samhällsintresse* presenteras barns läsförmåga i samhället. Det svenska samhället har utvecklats till ett informations- och kunskapsintensivt samhälle, vilket gör att det är extra viktigt att barn utvecklar en god läsförmåga. Rosén (2012) menar att barn som inte besitter god läsförmåga riskerar exkludering. För att belysa problemet redogör Rosén för resultat från undersökningar gjorda av IEA, där barn fick göra olika läsprov. Undersökningsresultaten visade att elevers läsförmåga har minskat mellan 1990-talet och fram till 2006.

Gambrell (SOU 2018:57) presenterar viktiga faktorer som ligger till grund för elevers läsmotivation. Kontinuerligt läsfrämjande projekt är viktigt för att inte riskera att barnen förlorar intresset för läsning och därmed förmågan att läsa. Varje årskull behöver läsfrämjande insatser och därmed kan insatser inte ses som projekt, utan bör implementeras i det kontinuerliga arbetet. Mätresultat av barns läsförmåga indikerar att läsfrämjande insatser bör ses som ett kontinuerligt arbete, då läsförmågan under flera år avtagit och därefter krävt stora insatser från samhällets sida för att "återställas". Kulturrådet ger bidrag till läsfrämjande insatser av olika slag. Projektet, *Läs, bro'! Lyckad läsning för killar*, som Region Örebro Län (2017) publicerat är ett exempel på att flera olika läsfrämjande insatser kan öka och normalisera intresset för läsning hos killar.

3. Modell av Chambers - Läsandets cirkel

Analysen av det empiriska materialet i detta arbete har huvudsakligen utgått från Läsandets cirkel där Chambers (2011) presenterar i *Böcker inom och omkring oss*. Detta innebär att uppsatsen har en deduktiv ansats då den utgår från en redan existerande modell, snarare än att skapa en teori utifrån insamlad empiri (Bryman, 2011). Chambers modell visar viktiga aspekter på hur vuxna kan stödja barn till läsning, vilket är väldigt passande till denna uppsats då det handlar om bibliotekariens roll och ståndpunkt i arbetet med bokcirkel för barn. Modellen nedan illustrerar hur teorin fungerar:

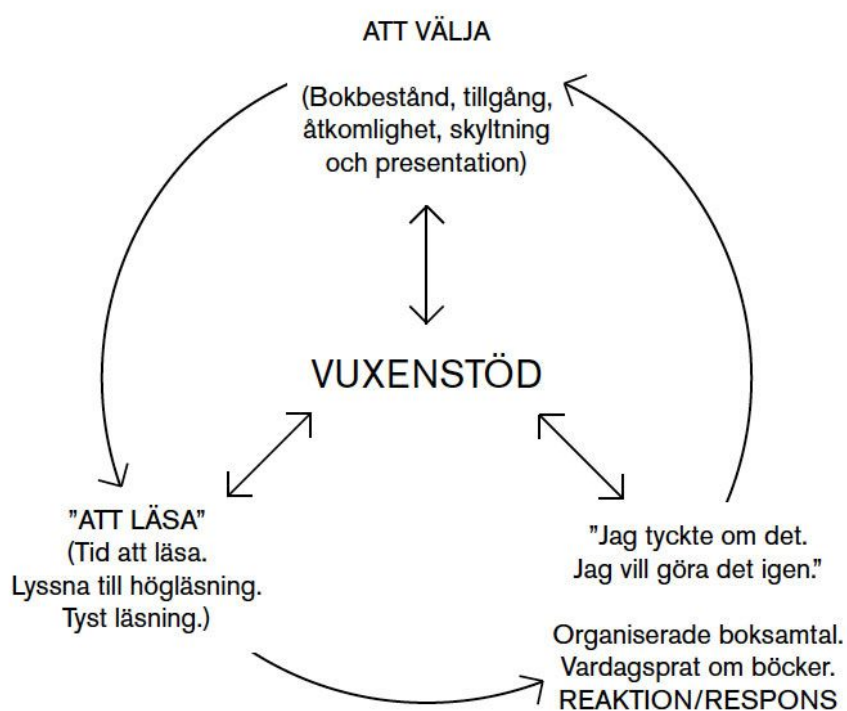

Fig. 1. Läsandets cirkel (Chambers, 2011, s. 15).

3.1. Aidan Chambers Läsandets cirkel

Chambers (2011) har valt att skapa sin modell i en form av en cirkel med motivationen att en handling alltid leder till en annan, de olika leden leder alltid en tillbaka till startpunkten. Han beskriver det som att "Början är på samma gång slutet, och slutet är dess början." (2011, s. 15).

Början i läsandets cirkel är **att välja**. Chambers (2011) klargör först att litteratur finns i många olika format och att Läsandets cirkel gäller alla, men att han väljer att använda sig av ord "bok" i beskrivningen. Han förklarar att valet av bok påverkas alltid av det tillgängliga utbudet, läsarens intresse, samt tillgång och åtkomlighet. När val av litteratur ska göras

påverkas människan av det utbud hon har framför sig, ett stort utbud av olika genrer ökar chansen att läsaren hittar någonting som är av hennes intresse. Vid beskrivningen av *tillgång* och *åtkomlighet* menar Chambers på att det finns en skillnad mellan dessa begrepp. Han menar att även om det finns tillgång till böcker så betyder det inte att dessa är åtkomliga. Som exempel på detta skriver han om hur det var när han var nio år. I klassrummet fanns det en låst hylla med böcker som endast öppnades på fredagarna för att erbjuda eleverna att välja en bok att läsa över helgen, på måndagen låstes böckerna in igen. Hans poäng här är att böckerna fanns tillgängliga, men att de inte var åtkomliga för eleverna.

Chambers (2011) anser *urvalsprocessen* hos människor som ska välja ut böcker att läsa påverkas av hur dessa *presenteras*. Människan kan bli positivt eller negativt inställd till en bok beroende på hur och var den står uppställd. Chambers menar att den oerfarna läsaren lär sig bäst att välja lämpliga böcker genom att testa sig fram, men om det skulle behövas kan hon vända sig till det vuxna stödet. En erfaren läsare däremot, är skicklig på att både hitta och välja böcker som hon vill läsa. Detta anser Chambers beror på att läsaren redan har testat att leta sig fram bland böckerna, i bland annat bibliotek, och därigenom tillförskaffat sig erfarenhet.

Nästa steg i cirkeln är **att "läsa"**, och handlar huvudsakligen om den oerfarna läsaren. Chambers (2011) väljer att skriva "läsa" med citationstecken då han anser att läsning innebär mer än att titta på ord och kunna tyda dem. Att säga att det bara räknas som läsning om man förstår bokstäverna framför sig menar Chambers är nedtryckande och vilseledande för nybörjarläsaren. Det kan få den oerfarna läsaren att känna sig som ett misslyckande om hon inte förstår orden, men Chambers menar ändå att den oerfarna läsaren har lyckats bara genom att öppna en bok och ägnar sin tid åt den. Han anser att det bästa som finns att göra för den oerfarna läsaren är att uppmuntra hennes framsteg och ge bekräftelse för varje litet steg hon tar i Läsandets cirkel. Det finns många saker som innebär att man lyckats som läsare, Chambers ger följande exemplen på lyckanden: titta på böckerna i en bokhylla, plocka ut en bok, att värdera boken som läsvärd eller börja läsa.

Det är viktigt att inse att det tar tid att läsa. Viss litteratur tar lång tid att läsa och kräver koncentration, ett exempel som nämns på detta är skönlitteratur. Chambers (2011) beskriver hur läsaren kan finna olika mönster i skönlitteraturen som handlingen, karaktärerna, språk eller symbolik. Små barn kan inte hålla koncentrationen uppe mer än några minuter och för att hjälpa dem att öka tidsperioden de kan koncentrera sig behöver dem regelbundet komma i kontakt med böcker. Det är vad det vuxna stödet är till för. De unga läsarna behöver tid att ägna sig åt böckerna och ha möjligheten att läsa i en lugn miljö. Även det sistnämnda är det vuxna stödets uppgift, enligt Chambers.

Chambers (2011) anser att människan inte kan läsa någonting utan att hon påverkas på ett eller annat sätt. Chamber kallar detta **reaktion och respons** i Läsandets cirkel. Det är framför allt två reaktioner som han anser som viktiga att notera och arbeta med för att hjälpa barn att utvecklas till tänkande läsare. Den första reaktionen, som han beskriver, är viljan att vara med om samma positiva upplevelse igen - antingen att läsaren vill läsa om samma bok eller läsa en liknande för läsandets skull. Detta leder till att hon påbörjat ännu ett varv i Läsandets cirkel. Den andra reaktionen Chambers ser som viktig är viljan att prata om boken med andra. Helst vill läsaren dela med sig till sina vänner om vad hon har upplevt under läsningen. Chambers

menar att läsaren vill veta vad som hände med henne under läsningen, vad boken innebar och vad den hade för betydelse för henne.

Boksamtalet är det viktigaste enligt Chambers (2011). Han presenterar två sätt att samtala kring böcker: informellt vardagsprat och strukturerade boksamtal. Informellt vardagsprat kring böcker sker mellan vänner, medan det strukturerade boksamtalet sker i exempelvis klassrummet. Chambers menar att båda samtalen leder läsaren vidare i cirkeln. *Hur* det talas om vad som lästs påverkar läsaren något oerhört. För att få *en läsare till att bli en tänkande läsare behöver hon bli utsatt för samtal* som gör att hon grundligt och ingående funderar över vad hon läst. Chambers förklarar att den typen av samtal gör läsaren mer medveten om vad som händer med henne under läsningen, vilket resulterar i att hon blir mer kritisk och medveten vid sina val av böcker. Detta är någonting som hon behöver få hjälp med vilket leder till cirkelns mitt - **vuxenstödet**.

När Chambers (2011) beskriver vuxenstödet menar han att denne är någon som kan hjälpa läsaren när hon stöter på problem i Läsandets cirkel. Han belyser att alla läsare kan hjälpa varandra, oavsett ålder och erfarenhet i läsandet, vilket illustreras av med hjälp av dubbelriktade pilar i cirkeln. För att poängtera vikten av vuxenstödet avslutar han beskrivningen av Läsandets cirkel med följande ord:

“Dock, hur stor hjälp unga läsare än kan ha av varandra är de alltid beroende av de vuxnas erfarenhet, eftersom det i alla former av hantverk, alla former av konst - och läsning är både ett hantverk och en konst - finns sådant som man bara lär sig av erfarenhet, och som därför bara kan föras vidare från dem som redan lärt sig det av erfarenhet.” (Chambers 2011, s. 24).

3.1.1. Hur Chambers modell tillämpas i uppsatsen:

Som nämns i början av kapitlet är Chambers (2011) modell mycket passande till uppsatsen då den beskriver den praktiska processen av läsprocessen för nybörjarläsare och vana läsare. Utifrån modellen understryker Chambers att *vuxenstödet måste finnas närvarande för att göra barn till tänkande läsare*, vilket ingår i bibliotekariernas arbete kring bokcirklar. Vuxenstödet är en central del och är därför placerad i mitten av läsandets cirkel, men fokus för läsandets cirkel ligger på att utveckla barns tänkande kring litteratur. Modellen är relevant att använda som en teoriram för studien då den beskriver hur processen ser ut för den unga läsaren och kan därför ligga till grund för arbetet med att utveckla barn till tänkande läsare. Studien handlar om hur folkbibliotekarier kan fungera som ett vuxet stöd för barn som deltar i bokcirklar. Modellen har använts som inspiration då intervjufrågorna utformades, vilka finns att ta del av i Bilaga 1. Chambers modell används även i uppsatsen som vägledning i studiens analys där intresset ligger på huruvida respondenternas arbetssätt kan speglas i modellen.

4. Metod

I det fjärde kapitlet beskrivs de metodologiska utgångspunkter och arbetssättet som använts under studiens gång. Här ingår bland annat redogörelse av urval, genomförande samt forskningsetiska överväganden.

4.1. Datainsamlingsmetod

I detta avsnitt presenteras de val som övervägts gällande insamlingen av studiens data. Förberedelserna inför datainsamlingen presenteras nedan.

4.1.1. Semistrukturerad telefonintervju

Studien har undersökt folkbibliotekariens erfarenheter och upplevelser av arbetet kring bokcirklar riktade till barn 9-12 år. För att besvara de ställda forskningsfrågorna användes kvalitativ intervjumetod då studien har genomförts med hjälp av fem semistrukturerade telefonintervjuer.

Alan Bryman (2011) uppger att telefonintervjuer vanligtvis inte sker särskilt ofta under kvalitativ forskning, men på grund av det geografiska avståndet genomfördes intervjuerna via telefon. Telefonintervjun erbjöd även möjligheten för respondenterna att själva välja en plats de kände sig bekväma att befinna sig på under intervjun. En annan fördel med att använda telefonintervjuer är att ingen av parterna behöver ta sig till en särskilt mötesplats, vilket även ger en större flexibilitet gällande tillgängliga tidsfönster för intervjun. Det finns även nackdelar med intervjuer som görs via telefon, exempelvis att intervjuare och respondent inte har möjlighet att se varandra och läsa av ansiktsuttryck samt kroppsspråk. Möjligheten att under intervjun kunna läsa av respondenternas kroppsspråk var inte relevant för studien, endast innebörden av respondenternas svar var betydelsefullt och därför ansågs inte telefonintervju vara ett hinder för studien. Min egen reflektion är att ur respondentens synvinkel kan det även vara avkopplande att inte behöva tänka på sitt kroppsspråk under intervjun.

En semistrukturerad intervju var ett lämpligt verktyg för att besvara studiens forskningsfrågor. I första hand utgår en semistrukturerad intervju från ett antal teman, i detta fall är det mina forskningsfrågor med inspiration från Chambers (2011) modell som utformade dessa. En semistrukturerad intervju innebär att intervjufrågornas ordningsföljd har möjlighet att ändras under intervjuns gång, samt att frågor kan tas bort eller läggas till om intervjuaren anser att det skulle behövas. Frågorna kan även omformuleras eller förklaras om respondenterna inte förstår dem. Semistrukturerade intervjuer är mer lämpade för att samla empiri till denna uppsats än vad ostrukturerade intervjuer är, för att skapa en djupare förståelse för observerbara skeenden som forskaren redan är bekant med (Zhang & Wildemuth, 2009). Den semistrukturerade intervjun erbjuder frihet att utforska nya aspekter under arbetets gång, om respondenterna gick in på ett nytt spår som jag själv inte hade tänkt på, men som kunde vara en viktig infallsvinkel inom forskningsområdet (Bryman, 2011).

4.1.2. Utformning av intervjuguide

Intervjumallen utformades utifrån forskningsfrågorna, för att hålla intervjuerna relevanta för uppsatsens syfte.

Varje intervju inleddes med fyra bakgrundsfrågor om respondenterna, dels för att skapa en bild av deras profession, dels för att öppna upp till en mer avslappnad intervju. Frågorna i intervjuguiden är medvetet enkelt formulerade eftersom intervjuerna utfördes via telefon och det var en nödvändighet att de skulle vara enkla att tolka. Under ett par av intervjuerna uppstod det problem med täckningen, därför underlättades det att frågorna var okomplicerat formulerade. Intervjuguiden finns att ta del av i Bilaga 1.

4.1.3. Urval av respondenter

För att komma i kontakt med potentiella respondenter skapades ett konto på biblist och en förfrågan skickades ut. Flertalet bibliotekarier runtom i Sverige meddelade, via mail, sitt intresse för att bli intervjuade. Urvalet blev avgränsat till folkbibliotekarier vilka i dagsläget arbetar med bokcirklar för barn i åldern 9-12 år. Ytterligare en förfrågan behövde skickas ut på biblist med tydligare information om vad slags för respondenter som eftersöktes, vilket gav mig de sista 2 respondenterna som behövdes. Den sistnämnda förfrågan finns att läsa i Bilaga 2.

Metoden för att komma i kontakt med respondenter genom biblist har både för- och nackdelar i arbetsprocessen. Det negativa med att skicka ut en förfrågan på biblist var att det inte gick att ha någon kontroll över vilka i biblioteksvärlden som tagit del av den. Det positiva var utfallet, eftersom alla respondenter som valdes ut för intervju till arbetet var engagerade i ämnet. Respondenterna hade många relevanta tankar och åsikter att uttrycka under intervjuerna, vilket var målet med detta tillvägagångssätt.

4.1.4. Beskrivning av respondenter

Respondenterna presenteras nedan, detta för att skapa en bild för läsaren vilken typ av bibliotekarier det är och hur olika deras yrke kan se ut. Respondenterna har tilldelats fiktiva kvinnonamn (oavsett biologiskt kön) som används i uppsatsen, för att skydda respondenternas identitet. Information om var i landet bibliotekarierna arbetar uppges inte då det saknar relevans för arbetet, detsamma gäller deras ålder och genus. Vad som tas upp i presentationen av respondenterna handlar om deras profession, exempelvis hur länge de arbetat som bibliotekarier och hur länge de arbetat med bokcirklar. Alla respondenter har en examen inom Biblioteks- och Informationsvetenskap.

Respondent nr 1 - "Alice"

Alice har arbetat som bibliotekarie sedan 2006 och har arbetat med bokcirklar i sex års tid. Bokcirkeln hon leder för den tilltänkta åldersgruppen är inte renodlad då den är en del av en bokklubb. De träffas ungefär en gång i månaden och varje träff varar i 90 minuter. Alice använder sig av pyssel i sin bokcirkel genom att hon och de unga deltagarna sitter tillsammans och pysslar medan de samtalar om litteratur de läst.

Respondent nr 2 - “Molly”

Molly har arbetat som bibliotekarie sedan 2013. Hon har arbetat med bokcirklar under en termin och har i sitt arbete valt att ta inspiration från Chambers Läsandets cirkel. Träffarna med deltagarna i bokcirkeln har hon delvis strukturerat upp efter Chambers modell, och diskuterar frågor som han föreslår i sin bok, men hon anpassar även bokcirkeln efter barnens behov. Molly arbetar även med andra läsfrämjande projekt som samarbete med barnavårdscentralen och träffar även föräldragrupper på biblioteket eller ute på förskolor i kommunen där hon föreläser om språk och läsutveckling. Hon har även som arbetsuppgift att leda bokprat med skolklasser som besöker biblioteket där hon arbetar. Biblioteket erbjuder även olika läsfrämjande aktiviteter under skolloven med Mollys medverkan.

Respondent nr 3 - “Olivia”

Olivia har arbetat som bibliotekarie sedan 1997 och sedan 2017 års början har hon arbetat med bokcirklar för barn. Vid slutet av varje bokträff, som är drygt en gång i månaden, presenterar Olivia två böcker som de får välja mellan för att läsa till nästa gång gruppen ska träffas. Från början var träffarna en timme långa, men eftersom deltagarna gärna ville diskutera Harry Potter så valde de att förlänga träffarna till 90 minuter. Sista halvtimmen har barnen möjlighet att prata fritt kring det delade bokintresset. Olivia har även arbetat med andra läsfrämjande aktiviteter som samarbete med skolan där hon håller sagostund, boklek och biblioteksinformation. Tidigare har hon även arbetat med bokprat för elever i låg- och mellanstadiet.

Respondent nr 4 “Therese”

Therese har arbetat som bibliotekarie sedan 2007 och har arbetat med bokcirklar sedan 2014. Tidigare har hon arbetat med andra läsfrämjande aktiviteter i samarbete med olika skolor i kommunen och möter de behov skolorna har. När det kommer till läsfrämjande aktiviteter utanför skolorna arbetar hon med bokcirklar som läsfrämjande verktyg för barn som är frivilliga läsare på fritiden. Hon har två olika grupper för bokcirkelarna; barngrupp som är 10-12 år och ungdomsgrupp som är 12-14 år. Therese har fokuserat på den yngre åldersgruppen då hon besvarat frågorna i intervjun.

Respondent nr 5 - “Sara”

Sara har arbetat som bibliotekarie sedan januari 2017 och har under denna tid även arbetat med bokcirklar för barn. Hon arbetar dessutom med bokcirklar för vuxna, vilket är i samarbete med teaterföreningarna i samma kommun. När Sara arbetar med bokcirklar för barn, brukar Sara inleda med att läsa upp en novell eller en berättelse som gruppen sedan diskuterar. Under högläsningen och diskussionen fikar de tillsammans. Inför sina träffar brukar deltagarna ha läst olika böcker - var och en har läst sin egen valda bok som de får fem till tio minuter att presentera och tipsa om för gruppen.

4.1.5. Genomförande av intervju

Semistrukturerade intervjuer via telefon valdes som intervjumetod för insamling av empiri, på grund av respondenternas geografiska avstånd från Borås. Inom den tidsram som är avsedd för att skriva uppsats finns inte tidsutrymme för flera resdagar med övernattnig för att utföra intervjuer, i synnerhet inte då risken för att någon respondent kan få sent förhinder och behöva boka om tiden för intervju, alltid behöver vägas in i planeringen. För respondenterna innebar de semistrukturerade telefonintervjuerna att respondenterna själva kunde avgöra vilken miljö de ville befinna sig i för att genomföra intervjun, där de kunde känna sig bekväma att tala fritt. Detta är några av de fördelar med telefonintervjuer som Bryman (2011) nämner. Han påpekar även att telefonintervjuer kan göra det lättare för både respondent och intervjuare att ställa och besvara känsliga frågor då det inte försvåras av fysisk närvaro. En nackdel med metoden som Bryman nämner, är att det kan uppstå tekniska problem med utrustningen, vilket även inträffade vid intervjuerna. Enligt den ursprungliga planeringen skulle intervjuerna spelas in via en app i telefonen, men på grund av tekniska problem var det inte genomförbart. Därför spelades intervjuerna istället in på datorn med högtalaren igång under varje intervju. Intervjuerna genomfördes alltid i ett tyst arbetsrum för att inga störningsmoment skulle komplicera intervjuerna och ljudkvalitén av respondenternas svar. Intervjuerna genomfördes mellan 24 april och 4 maj 2018.

Intervjuerna inleddes med en presentation av frågeställaren samt information till respondenten gällande deras rättigheter, vilka avhandlas vidare i 4.1.6. Forskningsetiska övervägande. Efter att all nödvändig information hade kommunicerats ställdes lite bakgrundsfrågor angående deras utbildning och frågor om vilka slags läsförämjande aktiviteter de arbetar med.

En timme avsattes för vardera intervju för att inte riskera någon tidspress. Den första intervjun genomfördes på drygt 50 minuters tid, medan resterande intervjuer varade 20-30 minuter. Skillnaden på tidsåtgången kan bero på att jag själv blev mer bekväm som intervjuare och visste vad som kunde förväntas efter den första intervjun. Det var då jag insåg att jag inte behövde följa min intervjuguide till punkt och pricka, utan kunde konstatera att vissa frågor besvarats utan att de behövde ställas.

4.1.6. Forskningsetiska överväganden

Denna studie har tagit hänsyn till de fyra huvudkraven som presenteras i *Forskningsetiska principer: inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* (Vetenskapsrådet, u.å.). De fyra huvudkraven inkluderar: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Intervjuerna inleddes med att respondenterna informerades om de villkor som gäller för deltagande i studien. De har informerats om sina rättigheter att exempelvis kunna dra sig ur studien vid senare tillfälle och att allt material som berör dem i så fall skulle ha tagits bort. Respondenterna har även givit sitt muntliga samtycke till att intervjuerna spelas in för att senare transkriberas. Respondenternas personliga uppgifter har behandlats som konfidentiell information, vilket innebär intervjuaren är den ende som känner till deras personuppgifter. För att skydda respondenternas identitet har dessa, oavsett kön, ersatts med fiktiva kvinnonamn vilka uppsatsen refererar till för citat alternativt jämföra svar. All empiri som

insamlats i intervjuerna används endast i den här studien. Alla huvudkraven som tidigare nämnts har då varit inkluderade under hela intervjuprocessen (Vetenskapsrådet, u.å.).

4.2. Kvalitativ innehållsanalys

För analysen av det empiriska materialet har kvalitativ innehållsanalys tillämpats. Eftersom intervjuerna var inspelade fanns det möjlighet att lyssna på dem flertalet gånger innan de transkriberades, vilket är något Bryman (2011) föreslår. Detta gjorde det enklare sortera bort delar som inte var relevanta i transkriberingen av intervjumaterialet.

När empirin har kodats har forskningsfrågorna varit utgångspunkt för de teman som skapats: Tema 1 - Arbetssätt, Tema 2 - Möjligheter samt Tema 3 - Utmaningar. Därefter har empiri jämförts med Chambers (2011) modell Läsandets Cirkel för att analysera *om* eller *hur* respondenternas arbetsmetoder stämmer in på den modellen.

Då intervjuerna transkriberades har irrelevanta delar som pauser och tilläggsord utan betydelse för analysen tagits bort. Efter att transkriberingen av alla intervjuer var färdigställd kunde dessa skrivas ut och beskrivningar och citat relevant för studien kunde bli understruken. Det här arbetssättet medförde att kvalitén av empirin kunde granskas och ett urval kunde utföras för vilka delar som skulle ingå i studien respektive vilka delar som var mindre relevanta för uppgiften. Bryman (2011) menar att användningen av kvalitativ innehållsanalys är troligtvis det vanligaste tillvägagångssättet gällande en kvalitativ analys av dokument. Vad en kvalitativ innehållsanalys innebär beskriver Bryman som "ett sökande efter bakomliggande teman i det material som analyseras" (s. 505).

5. Presentation av resultat och analys

I detta kapitel presenteras min insamlade empiri från intervjuerna.

5.1. Resultat och analys

Det empiriska materialet utgörs av transkriberade intervjuer. Analysen av det empiriska materialet fokuserar på respondenternas enskilda svar och essensen av deras sammantagna erfarenheter. Analysen av det empiriska materialet utgår från Chambers (2011) modell Läsandets cirkel och jämför hur resultaten från det empiriska materialet förhåller sig till Chambers teori dels utifrån respondenternas arbetsmetoder och dels utifrån deras erfarenhet av hur deras bokcirklar fungerar. För att tydligt besvara uppsatsens forskningsfrågor har resultat och analysdelen delats upp i följande tre teman: arbetssätt, möjligheter och utmaningar. Dessa teman; arbetssätt, möjligheter och utmaningar, är inspirerade av studiens forskningsfrågor:

- Hur beskriver studiens folkbibliotekarier sitt arbete kring bokcirklar?
- Vilka möjligheter ser studiens folkbibliotekarier med bokcirklar som ett läsfrämjande verktyg?
- Vilka utmaningar ser studiens folkbibliotekarier med bokcirklar som ett läsfrämjande verktyg?

5.1.1. Tema 1 - Arbetssätt

Tema 1 behandlar hur studiens folkbibliotekarier resonerar kring bokcirklar och hur de utför sitt arbete med och kring bokcirklar. Alla respondenter framhåller att bokcirkeln är till för barnens skull och deras första uppdrag är *att lära känna barnen*. Flera respondenter har testat och känt av vilket arbetssätt som passar för den aktuella bokcirkeln, men för att *kunna hitta* det arbetssätt som fungerar behöver bibliotekarien lära känna deltagarnas behov och intressen för att därefter anpassa verksamheten till deltagarnas förutsättningar.

Enligt Chambers (2011) är det viktigt att hitta material som intresserar deltagaren, vilket blir möjligt först efter en tid av bekantskap. Både det informella boksamtalet och det strukturerade boksamtalet är läsfrämjande. Samtliga respondenter strävar efter att deras deltagare inte ska känna sig påmind om klassrummet, utan att det ska vara roligt att komma till bokcirkeln och diskutera litteraturen. Deltagarna för ett informellt vardagsprat kring böckerna, som Chambers beskriver sker sinsemellan vänner. Denna typ av samtal sker först när deltagarna i bokcirkeln har lärt känna varandra. Olivia beskriver detta på följande sätt:

“Jag försöker ju få med alla, men en del vill ju inte det. De vill sitta och lyssna på de andra och tycker att det är ett lagom steg för dem att ta, att komma med. De delar ett intresse med alla andra och förhoppningsvis kommer de att växa mer med gruppen och våga ta fler steg framåt. Alla säger något litet varje gång. Det känns ändå som att de har ett förtroende för varandra.”

Ett par bibliotekarier har grupper som föredrar det informella samtalet som handlar om olika böcker som deltagarna själva valt att läsa på egen hand. En av dessa bibliotekarier har vid

varje träff diskussion runt en novell som hon läser upp för att föra ett gemensamt reflekterande samtal.

Att välja bok kan för den ovana läsaren vara svårt, då läsaren inte i förväg vet vad som passar läsnivå och intresse, enligt Chamber (2011). Barnen som kommer till bibliotekets bokcirkel är i regel redan läsare och har redan tränat på att välja ut vilka böcker de vill läsa. När respondenterna fick frågan hur de planerade inför sina respektive bokcirkelträffar blev svaren blandade, det fanns både likheter och skillnader i deras svar. Planeringen inför träffarna kräver olika förberedelser från var och en av respondenterna, detta påverkas av hur deras upplägg och genomförande av deras bokcirkel ser ut.

Bibliotekarien Alice leder en bokcirkel där barnen föredrar det informella samtalet om individuellt lästa böcker, som deltagarna själva väljer ut. Samtalen i Alices bokcirkel handlar ofta om vad som var bra eller dåligt och diskussioner förs runt vad som skapade det intrycket. Enligt Chambers beror beskrivningen "dåligt" ofta att boken har skapat förvirring för läsaren.

I Alices bokcirkel får deltagarna pyssla, fika och pratar om böcker. Deltagarna känner varandra och är trygga i gruppen. Ibland jämför de en film med boken som filmen bygger på. Alice berättade att hon har försökt att hålla sin bokcirkel utan pyssel, men att deltagarna inte ville ändra struktur och därför har de valt att fortsätta med den ursprungliga strukturen de känner sig trygga med. Det viktiga är att deltagarna känner sig trygga i gruppen och att de känner att de kan fortsätta prata om böcker på det sätt de är bekväma med.

Sara arbetar på liknande sätt som Alice då även hon låter sina deltagarna tipsa varandra utifrån böcker de läst individuellt, hennes bokcirkelgrupp har med andra ord inte läst samma bok. Detta är dock någonting hon planerat att de ska testa att göra för att se om läsning av en gemensam bok passar deras upplägg. Deltagarna har upptäckt att bokcirkeln ger en annan upplevelse än att endast läsa en bok på egen hand. Inför varje möte med bokcirkeln läser barnen inte bara en bok som tar slut, utan de får en diskussion med andra läsare kring upplevelsen av boken som väcker nya tankar. När deltagarna läser en bok med ett tema de själva varit med om leder det vanligtvis till en engagerad diskussion. Detta ger deltagarna nya upptäckter i texten och gemensam förståelse för vad de läst.

Sara började sin bokcirkel med att låta deltagarna berätta om böcker de själva valt att läsa. Hon brukade läsa en kort text högt för deltagarna som de sedan kunde diskutera, för att bekanta sig med hur man kan tänka och resonera kring det man läst. Deltagarna har även fått välja en bok som Sara ska läsa till nästa gång.

Resterande respondenter tillämpar andra metoder för bokval i jämförelse med Alice och Sara. Therese köper in samma bok till hela sin grupp så att alla deltagare kan läsa och diskutera samma bok. Eftersom hon själv åtagit sig att välja böckerna de ska läsa blir det en bra spridning mellan olika genrer och deltagarna får möjlighet att utforska genrer de kanske inte hade valt på egen hand.

Therese brukar berätta om andra böcker skrivna av samma författare som den aktuella boken deltagare läser. Molly och Olivia tar med sig ett par böcker till varje träff som de presenterar för deltagarna så att barnen, genom en omröstning kan få välja ut vilken bok som ska läsas till nästa gång deras bokcirkel är samlad. Sara som var intresserad av att låta sin bokcirkelgrupp läsa samma bok har planer på att tillämpa samma omröstningsstrategi som Molly och Olivia.

Molly som anpassat Chambers struktur till sin bokcirkel för barn, kan använda sin investerade arbetstid till flera läsfrämjande projekt. Molly berättar att flera deltagare i bokcirkeln är killar, vilket inte är så vanligt än. Det Molly uppskattar mest är när nya deltagare, som inte förut varit intresserade av läsning, söker sig till gruppen. Molly tar emot skolklasser som är på besök i biblioteket. Hon har även aktiviteter för barn under skollov. På så vis kommer killarna i kontakt med Molly. Mollys bokcirkel använder frågor som Chambers har i sin cirkelmodell, exempelvis använder de "Jag undrar"-frågor som styr upp diskussionerna kring den lästa boken och valda teman de tar fasta på.

Therese har lagt mycket energi på att planera sin bokcirkel efter vad som passar deltagarna. De har så många alternativa fritidsaktiviteter, konkurrensen är hård. Upplägget för bokcirkeln är anpassat för att kunna inkludera alla. Biblioteket ligger nära en skola och starttiden för bokcirkeln är i anslutning till skoldagens slut. Själva arbetstiden för bokcirkeln är endast en timme och den korta träffen ska passa in i barnens schema eftersom många har träning senare på eftermiddagen. Thereses bokcirkel är ett fritidsintresse som är anpassat för att kunna inkludera alla barn, även de som har andra fritidsaktiviteter och det är anledningen till att de lagt sin bokcirkelträff direkt efter skoldagens slut. Deltagarna uppskattar att diskutera teman som, till exempel bokomslaget eller bokens miljö. Bokomslaget är någonting Therese tycker är positivt att diskutera då det kan hända att någon eller några av deltagarna inte har läst boken av någon anledning. Detta är något hon utgår från varje gång att det kan hända. Bokcirkeln ligger helt utanför skoltid och Therese har i sin planering tänkt på alla möjligheter som gör att helst alla barn som vill ska ha möjlighet att delta.

Kort sammanfattning arbetsmetoder:

Något alla respondenter verkar vara enade om är att det är viktigt att bokcirkeln inte innehåller något som påminner om skolan - bokcirkeln ska vara en plats att längta till. För respondenterna är det inte bara viktigt att deltagarna ska lära känna varandra, utan även att de ska känna sig tillräckligt trygga för att kunna uttrycka sina åsikter i bokcirkeln. Den processen går inte lika fort för alla, vissa deltagare pratar mycket och andra mindre.

Alice har deltagare som inte vill sluta pyssla under bokpratet och håller fast vid att de vill välja vilka böcker de ska läsa själva. Inom gruppen är diskussioner om vad som var dåligt i litteraturen vanligt. Det tyder på att läsningen skapat förvirring, vilket kan förklaras med att yngre barn är mindre distanserade, källkritiska och livserfarna. Barnen fortsätter att delta, vilket indikerar att bokpratet hjälper dem i sina tankar och känslor som uppstått under och efter läsningen. Detta är vad Chambers (2011) syftar på med *reaktion och respons* i Läsandets cirkel. Även Sara låter deltagarna i sin bokcirkel att välja sina böcker som de sedan tipsar varandra om. De ska dock testa att läsa samma bok och se hur de känner för det.

Sara, Olivia och Molly använder lätt demokrati då deltagarna får rösta på vilken av ett par föreslagna böcker gruppen ska läsa till nästa gång. Therese som har sin bokcirkel för aktiva barn har valt att köpa in böcker och väljer själv vilka böcker deltagarna ska läsa. Hon har planerat träffarna för att det ska bli så praktiskt smidigt som möjligt, att deltagande kan komma dit för att prata böcker och vara en grupp är det viktiga. Molly använder sig av Chambers modell då hon planerar inför sina bokcirkelträffar.

5.1.2. Tema 2 - Möjligheter

Vid frågan om bokcirkelns möjligheter noterades det att respondenterna hade liknande tankebanor, men samtidigt fokus på olika områden.

När Molly beskriver möjligheterna hon ser hos bokcirkel tänker hon mycket på det sociala. Hon tycker att bokcirkel kan vara ett bra sätt att fånga upp framförallt barn som har svårt att läsa eller som inte har någon läslust. I bokcirkeln är läsningen förknippat med något roligt och kravlöst som kan göras på fritiden. Hon menar att bokcirkeln är en bra plats för att träffa andra jämnåriga som barnen kanske inte hade träffat annars.

Therese anser att en möjlighet med bokcirkeln är att hon kan få sina deltagare att läsa annan litteratur än vad de själva hade valt. För henne är det viktigt att barnens kunskap om olika genrer breddas. Deltagarna är redan erfarna läsare och Therese vill att de utvecklas i sitt läsande genom prova på nya former av litteratur.

Olivia delar Thereses åsikt om att bokcirkeln ger henne möjlighet att vidga deltagarnas vyer och läsa böcker de annars inte hade valt. Hon beskriver det även som "...att kunna tränga in i texten och förstå den på ett annat sätt än om man läser den själv hemma och inte talar om det." Detta överensstämmer med vad Andér et al. (2012) beskrev om att man får syn på fler saker i texten än vad man gör som ensam läsare.

Precis som Molly håller Alice med om att bokcirkeln kan ses som en fritidsaktivitet, detta har hon diskuterat med deltagarna i sin bokcirkel. Alices och hennes grupp ser på bokcirkeln som en fritidsaktivitet som kan jämföras med sport där de har möjlighet att träffa andra likasinnade fritidsläsare. När frågan om vad Alice anser om bokcirkel överlag ställdes, gav hon följande beskrivning:

Det känns som att bokcirkel är något som ökat, att man ser att biblioteken arrangerar bokcirkel även för yngre. Det som är fint är att man märker att de deltagande blir mer nyfikna på varandra och läsning när de får berätta och diskutera mer om det. Särskilt när man som grupp lär känna varandra mer och mer kan man hitta gemenskap i litteraturen.

Sara ser väldigt många styrkor i bokcirkeln och förklarar att en bokcirkel är vad man gör den till. Det finns inga regelrätta bokcirkel där alla måste ha läst samma böcker, utan det finns möjlighet till att läsa och tipsa om böcker man på eget initiativ valt att läsa. Sara säger att även om hon låter deltagarna välja fritt så kan hon ibland utmana dem i att välja böcker de annars inte hade läst, om det så är en annan genrer än vad de föredrar eller om det är en bok som är skriven för 50 år sedan. Hon beskriver det som att de genom sina diskussioner kan hitta nya perspektiv och "tänka steget längre än sitt eget tänk" även om de inte läst samma bok.

Kort sammanfattning av möjligheter:

När respondenterna ser möjligheterna med bokcirkel utmärker sig två spår, nämligen att träffa en ny gemenskap och att bredda sin repertoar. Molly betonar att det är möjligheten att träffa andra jämnåriga med läsintresse som är det positiva med att vara delaktig i en

bokcirkel. Alice är inne på samma tankebanor och berättar att hon, tillsammans med sina bokcirkeldeltagare, jämför sin bokcirkel med andra fritidsaktiviteter barn ägnar sig åt.

Therese och Olivia är mer fokuserade på att ta chansen att ge sina deltagare ett bredare perspektiv på olika genrer som finns. För dem är det viktigt att deltagarna i deras bokcirkel kommer i kontakt med annan typ av litteratur än vad de hade valt själva. De vill att barnen ska få chansen att vidga sina vyer.

Sara håller fast vid att bokcirkeln har flera styrkor, men väljer att betona att diskussionerna om böcker barnen har läst får dem att tänka steget längre än vad de tänkte när de läste boken på egen hand. Hennes syn på bokcirkelns möjligheter påminner om Thereses och Olivias tankebanor. De vill alla bredda barnens val av litteratur och Sara låter sina deltagare att välja fritt bland litteraturen, men kan emellanåt utmana dem att välja något annorlunda.

5.1.3. Tema 3 - Utmaningar

Molly arbetar med både bokcirkel och med läsfrämjande aktiviteter. Hon utmanas av tanken på att barn med lässvårigheter eller barn som saknar läsvana, i många fall killar, kan fångas upp till entusiastiska bokläsare. Molly ser även att formen hela tiden kan utvecklas och måste göra det. Om läsintresset ökar drastiskt, blir gruppen så pass stor att inte varje medlem naturligt har möjlighet att komma till tals och då behöver gruppen delas in i mindre grupper. Hon betonar hur viktigt det är att hon som bokcirkelledare inte glömmer något barn och behöver hela tiden vara extra uppmärksam så att alla får sin chans att prata. Hon fortsätter sitt arbete och trots att hon redan lyckats ökat läsintresset hos barn, så fortsätter hon att inspirera fler barn kontinuerligt. Mollys praktiska utmaning är att skaffa fram bokexemplar som räcker till alla. Den professionella utmaningen är att utifrån medlemmarnas olika läsnivåer hitta böcker som inte är för svåra, men även utmanande och gärna roliga för att alla ska få en bra läsupplevelse. Bibliotekarien, "vuxenstödet" i Läsandets cirkel, är av största vikt för en positiv läsupplevelse och det är även det viktigaste i bokcirkeln. Detta illustrerar Chambers (2011) genom att centrera vuxenstödet i sin modell.

För en av respondenterna var det en utmaning att göra reklam och nå ut med informationen till kommunens ungdomar om att biblioteket nu hade en bokcirkel. Therese berättade att inget barn kom till den första bokcirkeln för barn som hon inbjöd till via bibliotekets facebook. Hon fick då tänka om och planerade en ny strategi:

“Då tänkte jag att jag inte kan ge upp, så jag tog en annan bok att visa upp i april när jag satte upp lappar. När skolor var på besök talade jag om att det fanns bokcirkel, som barnen var välkomna på, och facebook. Då fick jag 4-5 st som kom. Jag sa till dem att ta med sig en kompis för nästa gång.”

De första deltagarna tog med en varsin kompis, "ryktet" spreds och brist medlemmar i Thereses bokcirkel var efter det inte ett problem. Även Alice berättar att många barn tycker att idén om bokcirkel är intressant, men kommer inte. I hennes kommun har de inte bokcirkel för barn på skolorna och bibliotekarien har inte möjlighet att jobba utåtriktat. Den som exempelvis är ensam bibliotekarie på sitt bibliotek kan varken åka ut till områden med barn eller starta fler bokcirkel om det skulle behövas.

Olivia finner liknande utmaningar i arbetet med bokcirklar som Molly gör. Hon beskriver att den största utmaningen är att hitta böcker som fungerar för alla i bokcirkeln. Deltagarna i Olivias bokcirkel ligger på väldigt olika läsnivåer och har olika läsintressen, en del av dem läser vuxenböcker och andra föredrar böcker som är lättlästa. En annan aspekt hon tar upp är att låta alla i gruppen få komma till tals, men att samtidigt inte få dem att känna sig pressade.

Utmaningen som Sara belyser är lite av en motsats till vad Olivia nämner eftersom deltagarna i Saras cirkel är alla tjejer och inte har några problem med att komma till tals. Det är ofta Sara behöver styra dem tillbaka till ämnet, vilket i sig även kan vara en svårighet då hon samtidigt försöker vara ganska tillåtande för att bokcirkeln inte ska påminnas om en skollektion. Sara beskriver utmaningar och svagheter kring arbetet med bokcirklar på följande sätt: "De som kanske inte läser så mycket hemma kommer inte på bokcirkelarna och det är mycket tjejer. Killarna kommer inte och i allmänhet är killar 'lässvagare' än vad tjejer är, så vi behöver hitta ett sätt att få in dem också."

Therese berättar att det först var svårt att rekrytera deltagare, men fick god respons när hon satte upp lappar i biblioteket inför besök av skolor och informerade klasser när de befann sig i biblioteket. Hon är den som tagit reda på vilken *tid* och plats som passar in i barnens liv för att komma till bokcirkelträffar. Therese bjuder på fika eftersom barnen kommer direkt när de slutat skolan. Hon köper böcker och delar ut till barnen, så att ingen behöver tänka på att skaffa böcker själv eller komma ihåg att lämna tillbaka dem. Therese har anpassat verksamheten helt efter barnens behov. Idag har Therese en kölista för nya deltagare som vill vara med ifall någon deltagare skulle hoppa av.

Kort sammanfattning av utmaningar:

Respondenterna har i sitt arbete kring bokcirkelarna stött på olika utmaningar, vilka de uppmärksammar i intervjuerna. Molly ser det som en utmaning att få killar att vilja delta i bokcirkeln, likaså barn med lässvårigheter alternativt de barn som saknar läsvana. Även Therese anser att det är en utmaning att fånga upp nya deltagare och menar att det är viktigt att hitta rätt sätt att göra reklam för framgångsrika resultat. Då bibliotekets facebookside inte fick någon respons på sin inbjudan till bokcirkeln fick hon hitta annat sätt att komma i kontakt med barnen. Alice håller med Molly om att det är svårt att få in nya deltagare. Hon berättar att många barn uppskattar att bokcirkeln finns tillgänglig, men att de trots allt inte dyker upp.

Alla respondenter utom Sara tycker att det är en utmaning att se till att alla deltagare får komma till tals, i den mån de själva vill. Att hitta lämpliga böcker till läsare som ligger på olika nivåer och har vitt skilda intressen är svårt. Den utmaning Sara nämner är att hennes deltagare mycket väl kan komma till tals, men att de har svårt att hålla sig till ämnet och vill gärna tala om annat än vad de planerat. Slutligen uppmärksammar Sara, precis som Molly gjort, att det är svårt att få killar att vilja delta i bokcirkeln. Detta är något hon vill förändra så att även killar kan vara delaktiga den i litterära gemenskapen.

6. Avslutande diskussion

Nedan följer en diskussion som är uppdelad två delar, första delen behandlar intervjuerna med respondenterna och andra delen behandlar studien i sin helhet.

6.1. Intervjuresultat

Nå ut till nya medlemmar

En grundläggande förutsättning för att bilda en bokcirkel är att information och inbjudan om bokcirkeln når ut till målgruppen. Det är nödvändigt att knyta kontakt med barnen för att viljan att delta ska bli aktuell. Om informationen om bokcirkelns existens endast finns att tillgå på biblioteket och de flesta barn i åldern 9-12 år som besöker biblioteket är flickor, då kommer just flickor till bokcirkeln.

Respondenterna Molly och Therese har båda erfarenhet av arbete utanför stadsbiblioteket, vilket har erbjudit möjlighet att komma i kontakt med barn som ännu inte är vana läsare. De har till och med lyckats rekrytera några nya läsare till bokcirkeln, däribland killar, vilka är underrepresenterade. Respondenterna har träffat killarna där killarna befinner sig och på så vis fått kontakt. Detta bekräftar Frids (2012) tankar om att det är möjligt att nå ut till ovana läsare och rekrytera fler då ryktet om bokcirkeln sprids som ringar på vattnet till nya grupper som inte tänkt på att delta i bokcirkel tidigare. Andra bibliotekarier, fast placerade inne på biblioteket, som inte inom sin anställning erbjuds möjligheter att nå ut till nya grupper genom att söka upp dem - saknar verktyg för effektiv rekrytering. I Örebro län har de provat att nå ut till fritidsgårdar med läsfrämjande verksamhet, med andra ord lägga verksamheten där den önskade målgruppen befinner sig (Region Örebro Län, 2017).

Flera av respondenterna har upplevt svårigheter med att uppmärksamma barn på att en bokcirkel har startat. Respondenten Therese berättar att hon har hittat sina deltagare genom att åka till deras skola. Therese som tagit reda på hur barnen lever i sin vardag har anpassat sin bokcirkel utifrån en planering som fungerar för barnen. Hon har kö till sina bokcirkel. Therese har förstått att barn har många fritidsintressen och har därför ett upplägg som inte ska vara betungande för barnen. Chambers (2011) poängterar att läsning kräver tillräckligt med tid. Många barn har inte prioriterat att läsa på sin fritid då andra aktiviteter har bokats in som viktigare sysselsättning, enligt Therese. Therese har valt att hålla bokcirkeln nära barnens skola, vilket fungerar och uppskattas.

Lär känna av målgruppen

Frid (2012) är den författare som är mest optimistisk till att biblioteksverksamheten kommer att lyckas förverkliga den läsfrämjande verksamheten och få den att växa. Hon tänker sig att "icke-läsare" och lässvaga kommer att trivas som bokcirkelmedlemmar om bokcirkel ges en högre prioritet, vilket i sin tur utvidgar verksamheten som ringar på vattnet. Frid betonar det sociala i bokcirkel, möjlighet att delge sina personliga åsikter och ta del av andras, vilket inverkar positivt för att främja det demokratiska samhället.

Den empiriska studien handlar om barn i åldersgruppen 9-12 år. Sara beskriver 9-åringarnas tänkande som demokratiskt omoget, då de flesta har ”svårt att tänka utanför sig själv”. Folkbibliotekariens uppgift är att styra diskussionen, helst utan pekpinnar, så att alla kommer till tals och blir respekterade utifrån tillfälliga eller etablerade åsikter. Detta kräver speciella kompetenser hos folkbibliotekarien eftersom deltagarna är i åldrarna 9-12 år. Barn i åldersgruppen 9-12 år tänker och agerar utifrån de förutsättningar som är normalt utifrån deras ålder och ibland helt olika utvecklingsnivå.

Att trivas

Trivselfaktorn är avgörande för att deltagarna ska vara återkommande besökare. Chen (2017) lyfter fram läsningen som en social aktivitet där deltagarna uppskattar att “utbyta entusiasm, utbyta kopplingar och utbyta frågetecken”. Deltagarna bekräftar varandras intresse och blir själva bekräftade i sitt läsintresse när de utvecklar sina tankar om böcker tillsammans med andra.

Vad som är intressant är att hur alla respondenter är väldigt måna om att deras deltagare ska trivas i bokcirkelarna. De har förstått att trivselfaktorn är avgörande och det märks då de beskriver att alla deltagare ska få komma till tals, men att det måste ske på deras egna villkor. Respondenten Sara påtalar att det finns inga regelrätta metoder för hur bokcirkel ska drivas och vad som gäller är upp till vardera bokcirkelledare. Det märks att det är skillnader i respondenternas sätt att arbeta och vilka metoder de väljer att använda sig av. Therese har en strukturerad bokcirkel där hon väljer ut den litteratur som barnen ska läsa, medan Sara, Olivia och Molly väljer ut ett x antal böcker som deltagarna får välja mellan. Valet sker genom omröstning för att det ska bli rättvist.

Alice arbetsmetod tycks vara en motsats till Thereses arbetsmetod då Alice inte bara låter sina deltagare självständigt läsa valfri bok hemma och dela med sig om läsoplevelsen, utan även låter dem pyssla. Alice berättar att hon försökt att hålla i bokcirkeln utan pyssel men att detta inte var uppskattat och deltagarna tappade intresset. Hon fick därför återgå till deras ursprungliga upplägg. En anledning till att Alice försök till att lämna pysslet utanför bokcirkeln inte lyckades kan bero på att pyssel fanns med från första början. Det kan vara så att den kreativa sysselsättningen under diskussioner kring litteratur faktiskt var det som lockade dit deltagarna. Alice bokcirkel bygger på ett informellt förhållningssätt i sin diskussion kring litteratur och talar ofta om vad de ansåg var bra eller dåligt med boken de läst hemma. Chambers (2011) tar upp att kommentarer om att en bok är dålig vanligtvis beror på att de inte förstått någon del i boken. Trots eller tack vare eventuella missförstånd i sin läsning kommer deltagarna tillbaka till bokcirkeln, vilket tyder på att de uppskattar upplägget eller gruppen i sig. Boksamtalen hjälper barn att komma tillrätta med missförstånd som uppstått under läsningen, vilket Chambers kallar för *reaktion och respons*. Att Thereses deltagare inte behöver pyssel eller något liknande under sina träffar beror med största sannolikhet på att de inte hade pyssel från början. Therese beskriver sitt val av att välja ut litteraturen till bokcirkelarna som tidssparande. Istället är det viktigt att de lägger tiden på att diskutera litteraturen och lär känna varandra som grupp så att alla blir bekväma med att uttrycka sina åsikter.

Möjligheter som respondenterna särskilt uttryckt är gemenskapen deltagarna kan finna i bokcirkeln. Molly talar entusiastiskt om att hennes deltagare får träffa andra jämnåriga med läsning som intresse. Alice håller med Molly om gemenskapen är central och berättar hur hennes bokcirkelgrupp beskriver sin bokcirkel som en fritidsaktivitet. Alices grupp tycker att bokcirkeln är jämförbar med fotboll då det är en typ av träning, även om den inte är lika fysiskt ansträngande som sporter. Möjligtvis kan denna jämförelse med fotboll bero på att de känner samma gemenskap som ett fotbollslag gör. Frid (2012) går steget längre och menar att bokcirkel kan vara grunden för att lära sig demokrati. Frid anser även att reflektionerna över texterna leder till att läsaren inspireras till att ta ställning till vem hon vill bli som person. Barnen som är själva deltagarna i bokcirkelna ger inte uttryck för demokratiska ambitioner, utan deltar i bokcirkeln eftersom det är kul.

Själva arbetet med bokcirkeln

Läsdelegationen har definierat läsning som en process i två led. Avkodning och läsförståelse är de moment som måste fungera om det ska vara möjligt att läsa. Barn som inte uppnått denna färdighet kan beskrivas som lässvaga (SOU 2018:57). Flera av respondenterna uppgav att det var en stor utmaning att hitta passande litteratur till barn som befinner sig på olika läsnivåer. Sandin (2011) förklarar att det emancipatoriska förhållningssättet, som passar in på respondenternas arbetsmetod innebär att läsaren kan tillgodogöra sig olika typer av texter och samtidigt distansera sig och resonera utifrån texten. Ambitionen att rekrytera fler deltagare som anses vara lässvaga är dels ett önskemål, men blir även till en stor utmaning då folkbibliotekarien ska skapa en jämlik bokcirkel med deltagare vars läsnivå har väsentliga skillnader. En lösning kan vara att bilda flera bokcirkel men det kräver samtidigt fler arbetstimmar för bibliotekarien, vilket oftast inte finns.

Det noterades att två av respondenterna hade låtit sig inspireras av Chambers (2011) Läsandets cirkel. Molly (en av dessa två) uttryckte även att hon planerat sin bokcirkel utifrån Chambers modell. Hon förklarade att hon valt att följa en modell då hon endast arbetat med bokcirkel i en termin och ville ha någon form av riktlinje att följa.

Therese och Olivia är fokuserade på att bredda barnens litterära repertoar. De vill med andra ord låta barnen ta del av litteratur de inte hade valt när de väljer själva. Therese och Olivia motiverar detta med att de vill introducera nya genrer för att utöka deltagarnas litterära bredd. De använder sin roll som vuxenstöd i Läsandets cirkel för att hjälpa barnen komma kontakt med litteratur och utvecklas till kritiska läsare. Sara låter sina deltagare att välja sin egen litteratur men kan emellanåt utmana dem att välja en annan typ av genrer än vad de själva föredrar. Vilken bok de väljer att läsa för att utmanas, väljer de själva ut och vid nästa träff berättar de om sina nya erfarenheter. Detta tillvägagångs kan vara det optimala då Sara kombinerar att ge deltagarna fria tyglar att välja och samtidigt utmanar dem till att utmana sig själva. Frid (2012) menar att många vana läsare som väljer att delta i en bokcirkel förmodligen själva känner att de behöver hjälp att välja litteratur.

Sara, Olivia och Therese är enade om att det bästa som händer är när barnen utvecklar nya perspektiv genom att reflektera över texter de läst. Diskussioner de för tillsammans höjer läsningen till en annan nivå. Chambers (2011) menar att barn berörs starkt av texter de läst. Den vägleda diskussionen om texten hjälper dem att förstå den nya erfarenheten. Rydbeck (2016) har kommit fram till att gemenskap och givande diskussioner är det starkaste skälet till

att delta i en bokcirkel. Deltagare läser gärna böcker som har en handling de kan identifiera sig med.

Samtliga respondenter önskar att fler killar skulle delta i deras bokcirkel, men upplever att det är svårt att rekrytera killar. En utmaning för respondenterna var att finna nya vägar att nå fram till lässvaga barn. Det är osäkert om de barn som kallas lässvaga funderar på att delta i en bokcirkel. I Örebro har högläsning fungerat bra som läsfrämjande verksamhet för killar med eller utan läsvana. Utan krav på att själv vara den som läser blir det befriande att ta till sig berättelsen och lägga märke till ordval och nya ord, vilket de kanske inte skulle ha kunnat tillägna sig om de varit upptagna med att koncentrera sig på att läsa själva (Region Örebro Län, 2017). Sara har använt högläsning som ett underlag för boksamtal, vilket har fungerat bra. Chambers (2011) betraktar läsning av böcker i alla format som läsning, att lyssna till en bok är även det "att läsa".

6.2. Reflektioner utifrån den genomförda studien

Diskussion kring studien utgår främst från mina reflektioner och uppfattningar om det som har observerats under arbetets gång.

Det pragmatiska förhållningssättet hos den ovana läsaren ökar ordförrådet, men leder inte till att läsaren kan tillgodogöra sig texten (Sandin, 2011). Detta kan göra det svårt för barnet som saknar läsvana att känna sig delaktig i en grupp med vana läsare. Med lässtöd genom högläsning eller att läsa boken genom att lyssna på en ljudbok finns möjligheten att delta i en bokdiskussion. Det inte finns något fast regelverk för hur bokcirkel får bedrivas och det är därför inte självklart att den så kallade lässvaga läsaren själv ska läsa boken. (egna ord) Sara använder högläsning som ett underlag för diskussion i sin grupp som alla kan delta i. Självständig läsning och högläsning är ett likvärdigt underlag för boksamtal.

Min egen reflektion är att det är helt osannolikt att lässvaga barn ska lockas att delta i bokcirkel som läser tjocka böcker som exempelvis Harry Potter. Det framstår som mer rimligt att samarbeta med till exempel en fritidsledare som redan har en relation med lässvaga barn och starta ett högläsningsprojekt, eller en novellklubb i ett sammanhang där barnen redan känner sig hemma. Ljudböcker är ett alternativ enligt Chambers (2011), som inte kommenterats av andra författare eller respondenter, möjligtvis har de inte fått några frågor som berör ljudböcker. Detta hade varit intressant att diskutera, men fanns inte med i planeringen från början. Enligt Chambers är för stora utmaningar, exempelvis alltför svåra ord, något som ger läsaren en negativ bild av sig själv och det lockar inte till vidare läsning.

Läsdelegationen har föreslagit att föräldrar ska informeras om vikten av att läsa högt för sina barn (SOU 2018:57), en aktivitet även bra för lässvaga barn. Dessa barn ges då möjlighet att delta i bokdiskussioner. Chambers uttrycker upplevelsen att tillägna sig en bok som "böcker inom oss" och den möjligheten finns även för barn med lässtöd.

Alla barn ska få komma till tals, ingen får glömmas bort och samtidigt ska inget barn känna sig pressat att säga något om de inte vill. Det är viktigt att barnen får lov att delta på det sätt som känns bekvämt utan tvång eller pekpinnar. Folkbibliotekarien har rollen som ledare och vuxenstöd i bokcirkeln. Målet med mötet inom gruppen, som Chen (2017) beskriver, blir

möjligt med bibliotekariens arbetsinsats. En stor del av arbetsinsatsen består i att få barnen att känna att det är deras bokcirkel och att de ska känna sig trygga med varandra för att fritt kunna uttrycka sina åsikter. Löthagen och Staaf (2009) vill poängtera att det är viktigt att ledaren har en "öppen karaktär" för att främja en givande diskussion barnen emellan.

Utifrån den empiriska undersökningen är förberedelsearbetet i stort sett detsamma. För bibliotekarien som arbetar genom att låta alla deltagare läsa samma bok krävs både förberedelsetid, engagemang och personkännedom om varje deltagare. Boken ska passa alla i gruppen och ska kunna diskuteras utifrån teman som inkluderar deltagarnas intresse och intellektuella nivå.

Mellan raderna bör en bibliotekarie som vill ha en lyckad bokcirkel för barn ha en rad oväntade förkunskaper. Följande exempel på sådana förkunskaper är hämtade från intervjuerna;

- Ordna fram 20 exemplar av en bok deltagarna vill läsa
- Välja böcker
- Införskaffa material för pyssel
- Ordna in sin bokcirkeltid i barnens schema
- Välja lokal som är geografiskt lämplig eller passar allmänna kommunikationer i alla väderstreck
- Ordna fika
- Kunskap om barns kognitiva utveckling
- Pedagogik
- Gruppsykologi
- Kommunikation

Den person som inte fördjupat sig i aktiviteten bokcirkel kan enkelt vifta bort folkbibliotekariens insats genom att tänka i stil med att de bara ska sitta i en grupp och tala om litteratur. Intervjuerna har gjort mig uppmärksam på hur mycket jobb som bibliotekarierna faktiskt behöver lägga ner för att få bokcirkelarna att fungera på bästa möjliga sätt och för att tillgodose deltagarnas olika behov. Arbetsuppgifterna relaterade till bokcirkel, som inte hinns med inom ordinarie arbetstid får utföras på respektive bibliotekaries fritid. Folkbibliotekarien är en professionell ledare och det har därför varit märkligt att skriva denna uppsats enligt Chambers (2011) modell, då bibliotekariens uppgift är att vara "vuxenstödet" i bokcirkeln, bibliotekarierna arbete är av god kvalitet och kan inte ersättas av vilken vuxen som helst. Inom projektet *Läs bro'* synliggjordes skillnaden mellan olika professioner, då bibliotekarier fick till uppgift att handleda fritidspersonal i konsten att arbeta läsfrämjande. Fritidspedagoger skulle som ett nytt inslag inom sina befintliga arbetsuppgifter börja arbeta läsfrämjande. När teori möter verklighet behöver oftast anpassningar utföras och i Örebro väcktes frågan hur de läsfrämjande insatserna kan se ut när en fritidspedagog ska utföra arbetet. Arbetet föll väl ut. Idén att vem som helst kan ersätta en bibliotekarie i fråga om arbetsmetoder och kompetensnivå var ett tankefel i planeringen.

Lokalfrågan är också en del som avgör om det går att skapa någon bokcirkel då många intresserade barn inte har möjlighet att självständigt åka till biblioteket. En lösning kan vara att en bibliotekarie åker till det område där barnen finns och har sin bokcirkel där. Många

bibliotekarier har ingen möjlighet att förlägga en del av sin arbetstid utanför biblioteksbyggnaden eller ens att fördela någon arbetstid till bokcirklar.

För att utöka aktivitet med bokcirklar krävs dels lokaler och dels personal. Detta är ett konkret problem då det kan vara brist på tillgängliga lokaler och då anställda bibliotekarier har sin arbetstid inbokad av andra arbetsuppgifter. Lösningen kan bli att inte utvidga verksamheten kring bokcirklar eller att bibliotekarier arbetar ideellt utöver sin betalda arbetstid. Detta är tankeväckande, då bibliotekarier är yrkesarbetande akademier liksom akademiker inom andra yrkesområden, där ideellt arbete inte utgör något alternativ.

6.3. Förslag till fortsatt forskning

Under studiens gång har funderingar infunnit sig på bibliotekariers kompetens och hur detta kan påverka de läsfrämjande verktyg som biblioteket erbjuder barn i kommunen. Följande fråga har sammanställts som förslag till fortsatt forskning inom området.

- Har en folkbibliotekaries antal yrkesverksamma år någon betydelse för bokcirkelns utformning och kvalitet, i så fall hur?

7. Slutsats

I det sista kapitlet presenteras sammanfattningen av studien. Forskningsfrågorna presenteras och vilka slutsatser som blivit resultatet av dessa.

Studien handlar om att ta reda på hur folkbibliotekarier arbetar med och förhåller sig till bokcirklar riktade mot barn i åldersgruppen 9-12 år. Den empiriska delen har utförts genom att genomföra semistrukturerade telefonintervjuer med folkbibliotekarier bosatta i olika delar av Sverige. Intervjuerna har därefter transkriberats och med hjälp av kvalitativ innehållsanalys har delar lyfts fram som är av intresse för studien. För att komma i kontakt med respondenter skickades en förfrågan ut på biblist, där slutligen fem respondenter kunde delta i studien. Intervjuguiden utformades efter studiens forskningsfrågor samt med inspiration utifrån Chambers (2011) modell som används i studien. Forskningsfrågorna såg ut på följande sätt:

- Hur beskriver studiens folkbibliotekarier sitt arbete kring bokcirklar?
- Vilka möjligheter ser studiens folkbibliotekarier med bokcirklar som ett läsfrämjande verktyg?
- Vilka utmaningar ser studiens folkbibliotekarier med bokcirklar som ett läsfrämjande verktyg?

Under intervjuerna berättade respondenterna hur de arbetar med sina bokcirklar riktade till den tilltänkta åldersgruppen. Respondenterna berättade även vilka möjligheter och svagheter de finner i arbetet med bokcirklar. I analysen kunde det fastslås att respondenterna behövde lägga olika mycket energi på förberedelserna inför varje bokcirkelträff. De var alla överens om att deras bokcirklar skulle vara en rolig stund för deltagarna, någonting att se fram emot som inte påminde om skolan. Vardera respondent har lagt upp sin bokcirkel på det sätt de anser är passande och möter de deltagandes behov. För att finna det arbetssätt som bäst passar deras bokcirkel har de behövt lära känna deltagarnas behov och intressen. Alice och Sara föredrar det informella samtalet, vilket Chambers (2011) nämner i Läsandets cirkel, som handlar om skilda böcker som deltagarna valt och läst på egen hand. De resterande tre respondenterna låter sina deltagare läsa samma bok så att alla deltagare kan diskutera samma litteratur. Eftersom bokcirkelledarna valt böckerna som ska läsas blir det en bra spridning mellan olika genrer och deltagarna får möjlighet att utforska genrer som de kanske inte hade valt på egen hand.

7.1. Arbetssätt

Alla bibliotekarier behöver ha tillräckligt med tid för att utföra sina arbetsuppgifter, extra pengar hjälper ingenting, ifall de inte omsätts till extra arbetstid. Såvida personalen inte har tid att verkställa projektet och ge det en prioritet, då blir det inget projekt. Läsfrämjande verksamhet kräver kontinuitet och det borde följas av resurser till att utföra det. Bibliotekarier har för lite avsatt tid i sitt vardagsarbete till att arbeta med bokcirklar. Då själva utgångspunkten för ett lyckat arbete är att lära känna alla barn, så borde just avsatt arbetstid för bokcirkeln vara av hög prioritet. Bibliotekariernas arbete hade många likheter, med även

olikheter, exempelvis “att välja” prioriterades i alla grupper utom en grupp, som istället sparade tid en det tar att välja till själva boksamtalen.

Respondenterna beskriver sitt arbete kring bokcirkeln på olika sätt, men har ändå liknande teman i sitt upplägg. De vill alla göra bokcirkeln till en trygg och tilltalande plats för deltagarna. Respondenterna har testat av olika metoder för att se vad som passar deras bokcirklar och har i samråd med barnen utvecklat sitt arbete. Det bästa med bokcirkeln för bibliotekarierna är när bokcirkelns deltagare utvecklas till tänkande läsare.

7.2. Möjligheter

Det läsfrämjande arbetet är viktigt i sig självt. Barns läsvanor behöver uppmuntras och upprätthållas för att värna om att alla barns rätt att kunna läsa (Rosén, 2012). Barn har olika förutsättningar, men samma krav och det kräver att hela samhället förstår sitt ansvar för att arbeta med läsfrämjande insatser då läskunnighet ska vara en demokratisk rättighet för alla barn (SOU 2018:57). Bibliotekariernas speciella kompetens för att arbeta med bokcirklar för barn blir genom innehållet i de utvalda böckerna och de demokratiska boksamtalen en erfarenhet för deltagarna som inte alla kan ges av vilken vuxen som helst, det är resultatet av en professionell arbetsinsats.

Alla respondenter är eniga om att bokcirkeln erbjuder en gemenskap bland andra läsglada personer i samma åldersgrupp. Deltagarna får möjlighet att träffa nya människor och tillsammans utvecklas till tänkande läsare och möta ny litteratur. Bibliotekariens professionella arbete innebär att barnen blir bekanta med böcker ur fler genrer än de skulle ha blivit genom att begränsa till egen läsning. Bibliotekariens profession bidrar till att boksamtalen blir utvecklande och till gemenskap genom att alla i gruppen får komma till tals.

7.3. Utmaningar

Utmaningarna som två av respondenterna belyser är att få handledningstiden att räcka till. De nämner även svårigheten att hitta böcker som passar alla i gruppen då de befinner sig på olika läsnivåer. Ytterligare två av de fem respondenterna påtalade behovet av att göra reklam för bokcirkeln eftersom nya deltagare inte kommer dit på egen hand. Den femte och sista respondenten, Sara, påtalar att genusfrågan är ett fortsatt arbete, då endast tjejer närvarar på bokcirkeln. Vidare påtalar respondenten svårigheten att få killar att närvara samt den i allmänhet sämre läsförmågan som antas råda bland killar.

En av alla utmaningar respondenterna belyser är att det är svårt att hitta en bra balans i läsnivån då deltagarna kan befinna sig på helt olika nivåer. Ytterligare en svår utmaning är hur de ska göra reklam för bokcirkeln och faktiskt få dit nya deltagare, inte minst när det gäller att få killar att vilja delta.

En önskad målgrupp är “lässvaga killar” eller läsvana killar eftersom de är underrepresenterade i bokcirklar. I Örebro fungerade bibliotekarier som en form av konsulter till fritidspedagoger som bland annat läste högt för killar på fritids, i den miljö där de befinner sig tillsammans med vuxna som de redan känner (Region Örebro Län, 2017).

7.4. Avslutande reflektion

Folkbibliotekets ansvar för att arbeta med barn är begränsat till att arbeta med de barn som går dit. De barn som aldrig kommer i kontakt med folkbiblioteket kommer inte att delta i de läsfrämjande aktiviteter som folkbiblioteket erbjuder. De flesta svenska barn vet hur man gör när man läser, men många har ändå inte lust att läsa. De barn som deltar i folkbibliotekets bokcirkel har alla uppskattat aktiviteten och känner stor läslust. Respondenterna, folkbibliotekarierna, arbetar med bokcirkel professionellt och brinner för att utveckla barns läsande.

Alla respondenter berättar om vikten av att lära känna målgruppen för att kunna anpassa sitt arbetssätt till att främja barnens utveckling. I större sammanhang, exempelvis projektet i Region Örebro, *Läs, bro*, fungerar projekt först efter att teorier och ambitioner har anpassats till de möjligheter och behov som finns i verkligheten. Det skulle exempelvis vara möjligt att ha bokcirkel som begränsar sitt urval av böcker till de böcker som finns som ljudboksformat. Alla barn vill inte eller kan inte läsa längre texter och kan med formatet ljudbok delta i en bokcirkel om de önskar. Respondenten Therese valde tunna böcker för att hålla lästiden rimlig, då boken mer var ett medel för att delta i boksamtal och bokcirkeln kunde på så vis bli en aktivitet för alla. Chambers (2011) använder ordet bok, men menar att alla sätt att ta boken till sig är läsning exempelvis, även en ljudbok.

Chambers (2011) klokaste ord som ingen tycks ta med i beräkningen - *tid och vuxenansvar*. Det tar tid att läsa och det är nödvändigt att ge läsningen tid. Chambers understryker att "den vuxne" har ett ansvar för att ge barn ostörd tid för läsning. Även vuxna har ett ansvar för att läsa regelbundet för små barn och ett ansvar för att samtala med barn som läser på egen hand. Barns bristande livserfarenhet bidrar till att de själva knappast kan ta ansvar för sin egen läsutveckling, inte heller för att utveckla läslust. Det huvudsakliga ansvaret för barns läsutveckling för åläggas vuxna runt omkring barnet, inte minst barnets föräldrar.

Avslutningsvis bör det nämnas att folkbibliotekariens engagemang kring barns läsning är vad som i längden kan skapa en ny läskultur i Sverige. Under min studie blev jag imponerad av respondenternas engagemang och vilja att anpassa sina upplägg kring bokcirkelna för att på bästa sätt möta deras deltagares behov.

Källförteckning

Alsbjers, P. (2018-08-01) Läsfrämjande. Hämtad från:
<https://peterals.wordpress.com/category/lasframjande/>

Andér, B., Löfdahl, K., Ristarp, J., Rydquist, L. & Törngren, M. (2012). *Är det samma bok vi läst? Om en långlivad bokcirkel*. Falun: ScandBook AB.

Andersson, J., & Statens kulturråd. (2015). *Med läsning som mål : Om metoder och forskning på det läsfrämjande området* (Kulturrådets skrifter, 2015:3). Stockholm: Statens kulturråd.

Bibliotekslagen (SFS 2013:801). Stockholm: Kulturdepartementet.
<http://rkrattsbaser.gov.se/sfst?bet=2013:801>

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (2:a uppl.). Malmö: Liber.

Chambers, A. (2011). *Böcker inom och omkring oss* (Ny, rev., utg.). Huddinge: X Publishing.

Chen, L. (2017). *Vad Säger Barnen? : En Studie Av 9-12-åringars Upplevelser Av Bokcirklar*. Kandidatuppsats, Högskolan i Borås, Borås. Hämtad från:
<http://hb.diva-portal.org/smash/get/diva2:1127779/FULLTEXT01.pdf>

Frid, N., & Bibliotekstjänst. (2012). *Slutet på boken är bara början : Om läsarsamtal, bokcirklar & bibliotek*. Lund: BTJ förlag.

Kulturrådet. (2018). Biblioteksområdet. Hämtad 2018-09-22 från:
<http://www.kulturradet.se/sv/bidrag/bibliotek/>

Kungliga Biblioteket. Nationell Biblioteksstrategi. (2018) *Från ord till handling*. Stockholm: Kungliga biblioteket, Nationell biblioteksstrategi. Hämtad 2018-09-24 från:
http://nationellbiblioteksstrategi.blogg.kb.se/files/2018/05/Fra%CC%8An_ord_till_handling_WEBB.pdf

Löthagen, A., & Staaf, J. (2009). *Skön litteratur : Vägar till läslust och språkutveckling*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.

Regeringskansliet. (2018). *Barns och ungas läsning - ett ansvar för hela samhället*. (SOU 2018:57). Stockholm: Elanders Sverige AB

Region Örebro Län. (2017). *Läs, bro'! Utvärderingen*. Hämtad från Region Örebro Läns webbplats:
https://www.regionorebrolan.se/Files-sv/%c3%96rebro%20l%c3%a4ns%20landsting/Regional%20utveckling/Kultur/Unders%c3%b6kningar/LasBro_webb.pdf?epslanguage=sv

Rosén, M. (2012). Förändringar i läsvanor och läsförmåga bland 9- till 10-åringar: Resultat från internationella studier. I U. Carlsson & J. Johannisson (Red.), *Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi*. Stockholm: Fritze.

Rydbeck, K. (2017), "Att läsa i cirkel : Internationella influenser i folkrörelsernas tidiga bildningsarbete", i: *Konstellationer: festskrift till Anna Williams*, red: Borg, Hedberg, Karlsson, Määttä & Warnqvist. Möklinta: Gidlunds förlag, s. 255–267.

Rydbeck, K. (2016). Reading groups in Swedish public libraries. In: Paulette M. Rothbauer, Kjell Ivar Skjerdingsstad, Lynne McKechnie, Knut Oterholm (ed.), *Plotting the reading experience: theory, practice, politics* (pp. 233-245). Waterloo, Ontario, Canada: Wilfrid Laurier University Press.

Sandin, A. S. (2011). Barnbibliotek och lässtimulans: Delaktighet, förhållningssätt, samarbete. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm.

Uppsala Universitet. (2018). *Läsarnas cirklar*. Hämtad 2018-08-20 från: <http://www.abm.uu.se/forskning/pagaende-forskningsprojekt/bokcirklar/>

Vetenskapsrådet. (u.å.). *Forskningsetiska principer inom humanistisksamhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Zhang, Y. & Wildemuth, B. M. (2009). Unstructured Interviews. In B. M. Wildemuth (Ed.), *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science* (pp. 223-231). Westport, Conn: Libraries Unlimited.

Opublicerat material

Intervju med Alice 2018-04-26

Intervju med Molly 2018-05-04

Intervju med Olivia 2018-04-26

Intervju med Sara 2018-04-25

Intervju med Therese 2018-04-25

Bilaga 1

Innan intervjun börjar:

Presentera respondentens rättigheter och fråga om de godkänner att intervjun spelas in.

Intervjuguide:

- Bakgrundsfrågor:
 - Hur länge har du arbetat som bibliotekarie?
 - Har du tagit examen i Biblioteks- och Informationsvetenskap?
 - Hur länge har du arbetat med bokcirklar?
 - Arbetar du med andra läsfrämjande aktiviteter?

- Kan du berätta om den senaste bokcirkeln som du höll i?
 - Vad hände?
 - Brukar det ske på det sättet?"

Frågor som berör vad som händer under själva bokcirkeln:

- Hur planerar du inför bokcirkelarna?
 - Hur väljs böckerna ut som ska läsas och diskuteras i bokcirkeln?
 - Vad är viktigt att ha med eller tänka på?

- Hur brukar du lägga upp bokcirkelarna?
 - Kan du ge exempel?

- Vad brukar ni tala om i bokcirkelarna?
 - Vad diskuteras om böckerna?

- Hur brukar barnen förbereda sig inför bokcirkeln?
 - Brukar du läsa tillsammans med barnen i bokcirkeln eller läser alla var för sig hemma?
 - Brukar barnen förbereda sig på fler sätt?

- Brukar bokcirkelarna fungera som planerat eller sker improvisation?
 - Kan du ge exempel?

- Hur upplever du responsen från barnen?
 - Vad gör du om responsen uteblir?

Allmänna frågor om bokcirklar:

- Hur tycker du att bokcirklar fungerar som ett läsfrämjande verktyg?
 - Upplever du att den är fungerande?
 - På vilket sätt?
 - Kan du ge exempel?

- Vilka möjligheter tycker du det finns med bokcirkeln som ett läsfrämjande verktyg?

- Vilka styrkor ser du i bokcirklar?
- Kan du ge exempel?

- Vilka utmaningar tycker du det finns med bokcirkeln som ett läsfrämjande verktyg?
- Vilka svagheter ser du i bokcirklar?
- Kan du ge något exempel?

- Vad är din målsättning för dina bokcirklar?
- Vad är det du vill uppnå?
- Hur upplever du att du lyckas med detta?

- Tänker du annorlunda kring arbetet med bokcirklar idag jämfört med hur du gjorde i början?
- Arbetar du annorlunda nu jämför med början?
- Kan du ge exempel?

Bilaga 2

Hej!

Jag har skickat ut ett mejl för en vecka sedan där jag sökte respondenter att intervjua till min kandidatuppsats. Det är ytterligare 2-3 personer som jag behöver för min studie, dessa ska vara folkbibliotekarier som i dagsläget arbetar med bokcirklar för barn 9-12 år.

Intervjuerna kommer att vara via telefon och tar ca 40 minuter. Från och med nästa vecka börjar jag att intervjua mina respondenter och det är upp till respondenterna vilket datum och tid som passar dem. Jag finns tillgänglig även på kvällstid och under helger. Intervjuerna behöver vara färdiga senast 7 maj.

Om du arbetar med bokcirklar för barn 9-12 år eller vet någon så får du gärna kontakta mig. Jag finns att nå på [mejladress].

Vänliga hälsningar
Lavina Savnäs